

Odgovor Republike Slovenije na Poročilo Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nehumanega ter poniževalnega ravnanja ali kaznovanja o šestem periodičnem obisku v Republiki Sloveniji od 8. do 17. oktobra 2024

UVODNO

Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nehumanega ter ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT/Odbor) je med 8. in 17. oktobrom 2024 izvedel šesti periodični obisk v Sloveniji. Obisk delegacije je bil osredotočen na tri ustanove in sicer dve iz pristojnosti Ministrstva za pravosodje (Zavod za prestajanje kazni zapora Ljubljana in Zavod za prestajanje kazni zapora Koper) ter eno iz pristojnosti Ministrstva za solidarno prihodnost (poseben socialnovarstveni zavod Lukavci). Po končanem obisku je CPT, skladno s 1. odstavkom 10. člena Evropske konvencije o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, pripravil Poročilo za Vlado Republike Slovenije, ki zajema različna priporočila, komentarje ter zahteve po pojasnilih.

Prejeto Poročilo je Vlada Republike Slovenije temeljito preučila; pozdravlja pozitivne ocene Poročila ter zagotavlja svoja prizadevanja za njihovo ohranitev, kot tudi nadaljnje izboljšanje, hkrati pa vse ugotovljene pomanjkljivosti in neustreznosti jemlje z vso resnostjo in skrbnostjo ter potrjuje svoja prizadevanja za njihovo odpravo oziroma izboljšanje.

Vlada Republike Slovenije v odgovoru zajema navedbo ukrepov za izvedbo predmetnih priporočil ter podaja odzive na komentarje in zahteve po pojasnilih. Odgovor je bil pripravljen s strani Ministrstva za pravosodje ter Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, Ministrstva za solidarno prihodnost in Ministrstva za zdravje ob sodelovanju nekaterih zavodov ter okrajnih sodišč.

Vlada Republike Slovenije je Odgovor sprejela na svoji seji dne 23. 7. 2025.

ODGOVORI NA POSAMEZNE TOČKE POROČILA S PODANIMI PRIPOROČILI, PRIPOMBAMI IN ZAHTEVAMI PO INFORMACIJAH

V nadaljevanju so navedene točke poročila, kjer CPT podaja različna priporočila, pripombe in želje po informacijah ter pričakuje odziv slovenskih oblasti.

A. ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

18. Odbor slovenskim organom priporoča, da si odločno prizadevajo za obvladovanje števila zapornikov. Odbor verjame, da bodo organi pri svojih prizadevanjih upoštevali načela, navedena v ustreznih priporočilih Odbora ministrov Sveta Evrope.¹ Posebno pozornost je treba nameniti

¹ Glej zlasti Priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope št. (99)22 o prezasedenosti zaporov in povečanju števila zapornikov, Priporočilo št. (2006)13 o uporabi ukrepa pripora, pogojih, v katerih se izvršuje, in o vzpostavitvi zaščitnih ukrepov zoper zlorabe, Priporočilo št. (2003)22 o pogojnem odpustu, Priporočilo CM/Rec(2010)1 o pravilih Sveta Evrope o preizkusni dobi, Priporočilo št. (2014)4 o elektronskem nadzoru in Priporočilo CM/Rec(2017)3 o evropskih pravilih o sankcijah in ukrepih v skupnosti. V zvezi s tem se sklicujemo tudi na vsebinski del 31. splošnega poročila Odbora o reševanju prezasedenosti zaporov (CPT/Inf (2022) 5 – part).

možnostim alternativ priporu. Odbor želi prejeti posodobljene informacije o vplivu ukrepov, ki so jih slovenski organi uvedli za reševanje prezasedenosti zaporov in kadrovske podhranjenosti, ter posodobljene informacije o izgradnji in začetku delovanja novega zapora za prestajanje kazni zapora v Ljubljani.

Ministrstvo za pravosodje oz. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS) jemlje priporočila CPT resno in jih razume kot pomembno strokovno vodilo pri nadaljnjem razvoju sistema izvrševanja kazenskih sankcij ter izboljševanju pogojev bivanja zaprtih oseb.

Zavedamo se, da so prezasedenost zaporov in z njo povezane posledice za življenjske pogoje, kakovost obravnave in delo zaposlenih, med ključnimi sistemskimi izzivi. Zato URSIKS še naprej aktivno izvaja ukrepe za obvladovanje števila zaprtih oseb, pri čemer se pri oblikovanju rešitev opiramo tudi na priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope.

Z namenom omilitve pritiska na kadrovske podhranjenost zaporskega sistema so bili pripravljeni številni sistemski ukrepi. V skladu z nedavno plačno reformo v državni upravi, ki je začela veljati s 1. 1. 2025, je URSIKS že implementiral ukrepe v zaporski sistem in pričakujejo se pozitivni finančni učinki za zaposlene, v polnem obsegu po preteku prehodnega 3-letnega obdobja. Plačna reforma uvaja celosten sistem zvišanja in modernizacije plač v javnem sektorju, z odpravo plačnih nesorazmerij in višjimi minimalnimi plačami, prevedbo delovnih mest v nove plačne razrede s faznim zvišanjem plač v šestih obrokih, avtomatskim usklajevanjem z inflacijo ter dodatki za uspešnost. Podpira socialno pravičnost, stimulativnost in učinkovitost javne službe. Prav tako se vlagajo veliki napor v izboljšanje statusa zaposlenih na podlagi sistemiziranja delovnih mest (v enem oziroma dveh nazivih, skladno z veljavnimi predpisi). V času obiska omenjena in sprejeta novela Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1I) dopolnjuje možnost (začasnega) opravljanja del in nalog pravosodnega policista s strani drugih zaposlenih v zaporskem sistemu, ki so bili v preteklosti že zaposleni na delovnem mestu pravosodni policist. Odlok o ugotovitvi zaostrenih varnostnih razmer (ZVR) zaradi kadrovske ali prostorske težave v zavodih za prestajanje kazni zapora ter določitvi začasnih ukrepov, ki ga je Vlada RS sprejela po noveli ZIKS-1I, je bil v tem delu večkrat podaljšan, in trenutni ukrep ostaja v veljavi do sredine oktobra 2025. Tako je bilo v tem času od sprejetja zakonskih sprememb na podlagi tega ukrepa sklenjenih 11 dogovorov o opravljanju dela pravosodni policist z notranjimi sodelavci, ki so bili na drugih delovnih mestih. Poleg tega je bilo sklenjenih še 14 pogodb o opravljanju del in nalog pravosodnega policista z zunanjimi posamezniki in 30 pogodb o začasnem ali občasnem delu, po kateri posamezniki (upokojenci) opravljajo naloge pravosodnega policista. Ob nespremenjenih pogojih bo predvidoma v isti smeri šel tudi nov predlog podaljšanja ukrepa, ki vsaj v določeni meri ustvarja pozitivne učinke.

Pri tem je potrebno omeniti, da smo od obiska Odbora v oktobru 2024 do sredine junija 2025 uspeli za dobrih 10% znižati skupno število zaprtih oseb. V tem času je bilo izvedenih kar 126 novih zaposlitvenih postopkov (od tega več kot 80% za področje pravosodnih policistov), uspešno izbranih pa dobrih 16% novih kandidatov (od tega 55% novih pravosodnih policistov).

Vzporedno potekajo v skladu z napovedmi gradbena in pripravljalna dela za izgradnjo in uporabo novega Zapora za prestajanje kazni zapora v Ljubljani (Dobrunje), ki bo pomembno prispeval k razbremenitvi obstoječih kapacitet in omogočil sodobnejše, bolj humane pogoje bivanja. Z novim zaporom, katerega prostorska zmogljivost bo 388 oseb, bomo pridobili za družbo, zaprte osebe in zaposlene sodoben, varen, human, vključujoč in v resocializacijo usmerjen zapor. Pridobivamo predvsem dodatne kapacitete za delovanje zapora ter funkcionalne in energetske učinkovite prostore, ki jih na trenutni lokaciji v Ljubljani ni, ali so le delno sprejemljivi, so pa nujni za izvrševanje kazni zapora, pripora in nadomestnega zapora po zakonu, ki ureja

prekrške. Novogradnja bo tako ponujala prostore za skupinsko delo, delovno terapijo, prostočasne dejavnosti, usposabljanje in izobraževanje, za različne programe zdravljenja in (družinske) obiske, bolniške sobe, bivalne enote za posebej varovani oddelek, za osebe s telesnimi in funkcionalnimi ovirami, prostore za zaščitene osebe po zakonu, ki ureja zaščito prič, odprti oddelek (ki sedaj deluje na Igu) ter tudi površine za rekreacijo in sprehajališča, ločeno za pripornike in obsojence, kot tudi parkirna mesta za službena vozila, uslužbence in obiskovalce. Zapor bo zgrajen tako, da bo omogočal vse pogoje za sodoben in ekonomičen način varovanja. Celoten zapor bo mogoče voditi centralno, kar bo omogočalo spremljanje in upravljanje zapora iz enega mesta. Poleg navedenega so prostori in povezave med njimi zasnovane tako, da so poti čim krajše, ločene in varne, kar bo olajšalo delo pravosodnim policistom. Pomembna pridobitev bodo tudi prostori za zaslišanje in izvedbo videokonferenc ter izobraževalni center za vse zaposlene v zaporskem sistemu. Začetek delovanja novega zavoda je predviden v mesecu decembru tega leta oz. v začetku leta 2026. Predvideno je, da se bo ob odprtju novogradnje premeščalo zaprte osebe iz sedanje lokacije ZPKZ Ljubljana in iz Odprtega oddelka Ig (vse kategorije zaprtih oseb). Novogradnja pa ne bo reševala samo preobremenjene lokacije ljubljanskega zapora, temveč bo razbremenila prostorsko stisko vseh prezasedenih moških zaporov v Sloveniji.

URSIKS ostaja trdno zavezan iskanju sistemskih rešitev, ki bodo ob spoštovanju pravic zaprtih oseb hkrati omogočale vzdržno delovanje sistema in izboljševanje strokovnih standardov.

Dodatni način zmanjšanja pritiska na zaporski sistem Ministrstvo za pravosodje vidi tudi v nadaljnjem razvoju in rasti skupnostnih sankcij v okviru probacije oziroma prizadevanju za iskanje alternativnih možnosti glede pripora.

22. /.../ Odbor sicer priznava posebne izzive, ki jih predstavlja kombinacija prezasedenosti, pomanjkanja zaposlenih in jezikovnih ovir, vendar priporoča, da se zaposlenim v ZPKZ Koper ponovno poudari, da morajo spoštljivo ravnati z zaprtimi osebami in da je kakršnakoli oblika verbalnega nasilja nad zaporniki nesprejemljiva.

URSIKS se strinja, da je vsaka oblika nasilja nesprejemljiva in bo na različnih ravneh še naprej poudarjeno prizadevanje za spoštljivo ravnanje z zaprtimi osebami. V okviru rednih nalog v zavodih ter periodičnih usposabljanj URSIKS kontinuirano ozavešča zaposlene o pomenu spoštljivega ravnanja z zaprtimi osebami. Posebej poudarjamo, da je kakršnakoli oblika verbalnega nasilja do zaprtih oseb povsem nesprejemljiva.

V ta namen je bilo dne 20. 5. 2024 na vseh internih oglasnih deskah objavljeno obvestilo, v katerem je jasno zapisano: *»Nobena oblika grdega ravnanja, vključno z besedilno žalitvijo zaprtih oseb ali izzivalnim vedenjem do zaprtih oseb, ni sprejemljiva in bo ustrezno obravnavana ter sankcionirana.«*

Zaposleni dosledno vikajo zaprte osebe in si prizadevajo za komunikacijo v jeziku, ki ga zaprte osebe razumejo.

26. /.../ Ob upoštevanju teh ukrepov in ugotovitev obiska Odbor ponavlja svoje priporočilo, naj si slovenski organi odločno prizadevajo za preprečevanje nasilja in boj proti nasilju ter ustrahovanja med zaporniki. Vodstvo in zaposlene v ZPKZ Koper in ZPKZ Ljubljana, pa tudi v drugih zaporih po državi, je treba spodbujati, da ostanejo stalno pozorni in uporabijo vsa ustrezna sredstva, ki so jim na voljo za doseganje tega cilja, zlasti ocene tveganja in potreb ter stalno spremljanje vedenja zapornikov (vključno z razmerami v celicah, na primer, kadar je to upravičeno glede na oceno tveganja, s pogostejšimi, naključnimi obiski zaposlenih), pa tudi razvrščanje in razporejanje posameznih zapornikov, da se zagotovi, da ti zaporniki niso izpostavljeni drugim zapornikom, ki bi jim lahko povzročili škodo, ter pravočasno in ustrezno posredovanje, kadar pride do primerov nasilja med zaporniki. To bo zahtevalo zadostno število zaposlenih in prisotnost zaposlenih, ki so v neposrednem stiku z zaporniki, da bodo lahko pravosodni policisti primerno nadzorovali zapornike in si učinkovito pomagali pri izvajanju nalog (glej tudi Error! Reference source not found.. in Error! Reference source

not found.. odstavek in nadaljevanje). Sklicujemo se tudi na priporočilo iz Error! Reference source not found.. odstavka glede potrebe po zagotavljanju smiselnih dejavnosti osebam v zaporih.

Prizadevanja za preprečevanje nasilja, ustrahovanja in zaščito najranljivejših zaprtih oseb ostajajo ena izmed temeljnih prioritet URSIKS. Zaposleni v zavodih, zlasti pravosodni policisti, ob vsakem zaznanem primeru nasilja ali groženj nemudoma ukrepajo – bodisi na podlagi neposredne zaznave bodisi po prejemu obvestila s strani zaprtih oseb ali drugih virov.

Zavedamo se, da vsi konflikti niso vedno pravočasno zaznani ali prijavljeni, zlasti kadar do njih prihaja znotraj bivalnih prostorov, kjer ni stalne fizične prisotnosti osebja. Zato si zavodi prizadevajo za vzpostavljanje zaupanja med osebjem in zaprtimi osebami ter spodbujajo kulturo odprte komunikacije in pravočasnega poročanja o nesoglasjih in morebitnih ogrožajočih situacijah.

Za učinkovito izvajanje vseh ukrepov za preprečevanje nasilja med zaprtimi osebami je ključnega pomena ustrezno število usposobljenih zaposlenih, predvsem tistih, ki so v neposrednem stiku z zaprtimi osebami. Kljub obstoječim kadrovskim omejitvam si zavodi prizadevajo zagotavljati stalno prisotnost pravosodnih policistov na najbolj obremenjenih območjih.

URSIKS ostaja zavezan preprečevanju nasilja in krepitvi varnosti v vseh zavodih. V ta namen se bodo nadaljevale notranje evalvacije, po potrebi posodabljala interna navodila in krepila usposabljanja zaposlenih za obvladovanje konfliktnih situacij ter zaščito vseh zaprtih oseb, zlasti najranljivejših.

27. /.../ Odbor priporoča, da se vodstvo in zaposleni v ZPKZ Ljubljana še naprej odločno zavzemajo za zaščito vseh zapornikov in odločno obravnavajo vse znake sovražnosti in preganjanja. Posebno pozornost je treba nameniti zapornikom, ki so zaradi narave kaznivega dejanja v ranljivem položaju. Poleg tega bi bilo treba sistematično izvajati ukrepe, s katerimi bi vsem zapornikom zagotovili, da lahko varno in enakovredno uveljavljajo svoje pravice, vključno s politiko odprtih vrat, gibanjem na prostem in dostopom do telefona.

URSIKS pri svojem delu dosledno uresničuje temeljno načelo spoštovanja človekovega dostojanstva in varnosti vseh zaprtih oseb. V ta namen že sedaj izvaja večplastne in sistemsko zasnovane ukrepe, katerih cilj je preprečevanje vsakršne oblike sovražnosti, nasilja, diskriminacije ali preganjanja znotraj zaporskega okolja. Zaposlene se o pomembnosti preprečevanja vsakršne oblike sovražnosti, nasilja, diskriminacije ali preganjanja seznanja in opozarja preko najrazličnejših izobraževanj in usposabljanj, informiranja preko oglasnih desk ter na rednih sestankih, ki potekajo po lokacijah. Načelo ničelne tolerance do nasilja predstavlja eno izmed ključnih vrednot delovanja vseh zavodov za prestajanje kazni zavora.

Posebna skrb in dodatni ukrepi so usmerjeni k zaščiti ranljivih skupin zaprtih oseb. Med te sodijo posamezniki, ki so zaradi osebnostnih značilnosti, psihosocialnih okoliščin, preteklih izkušenj ali narave storjenega kaznivega dejanja v izrazito izpostavljenem položaju. V teh primerih gre pogosto za osebe, ki so zaradi stigme, varnostnih tveganj ali posebnih potreb bolj dovzetne za različne oblike pritiska, izključevanja ali zlorabe s strani drugih zaprtih oseb.

URSIKS v okviru svojih strokovnih pristopov zagotavlja, da se takšne osebe obravnavajo individualno, strokovno in s poudarkom na zaščitnih mehanizmi. Njihovo razvrščanje, razporeditev in spremljanje temeljijo na celoviti oceni tveganj in potreb, ki jo pripravi strokovna skupina znotraj zavoda. Pri tem se upoštevajo številni dejavniki, kot so psihološko stanje, predhodne izkušnje, odnosi z drugimi zaprtimi osebami, obnašanje v zavodu ter možna ogroženost.

Pravna podlaga za izvajanje teh ukrepov je jasno določena v Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS) ter v Pravilniku o izvrševanju kazni zavora, ki določa posebna določila glede razporejanja, varovanja in

spremljanja posameznih skupin zaprtih oseb. Poleg pravnega okvira se URSIKS zavezuje k stalnemu strokovnemu razvoju ter sprotne prilagajanju ukrepov na podlagi evalvacij, internih analiz in povratnih informacij iz prakse.

Prav tako je v ospredju prizadevanje za odprto in zaupanja vredno komunikacijo med zaposlenimi in zaprtimi osebami, ki je temelj za pravočasno prepoznavanje stisk, zaznavanje tveganj ter preprečevanje eskalacije konfliktov. Zaposleni so redno usposobljeni za prepoznavanje in ustrezno obravnavo ranljivih oseb ter obvladovanje kompleksnih medosebnih situacij znotraj zavoda.

URSIKS bo tudi v prihodnje ohranjal visoke standarde varstva zaprtih oseb, še posebej ranljivih skupin, ter nadaljeval z izvajanjem strokovnih usposabljanj, posodabljanjem internih navodil ter izboljševanjem praks, ki temeljijo na načelih humanosti, pravičnosti in varnosti.

28. /../ Odbor slovenskim organom priporoča, naj sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da bodo imeli vsi zaporniki v ZPKZ Koper, ki so nastanjeni v celicah za več oseb, na voljo vsaj 4 m² bivalne površine na osebo (brez upoštevanja površine sanitarnega dela v celici) in da bo vsakemu zaporniku na voljo prava postelja. Nemudoma je treba sprejeti ukrepe, s katerimi bo zagotovljeno, da zapornikom ne bo treba spati na vzmetnicah na tleh. Glede utesnjenosti, ki je bila med obiskom opažena v celicah v ZPKZ Koper, Odbor verjame, da si bodo organi prizadevali čim prej zagotoviti, da se bodo celice uporabljale le za toliko ljudi, za kolikor so namenjene.

URSIKS se zaveda pomena zagotavljanja ustreznih bivalnih pogojev za vse zaprte osebe, vključno z normativi glede minimalne bivalne površine in ustrezne opremljenosti bivalnih prostorov.

ZPKZ Koper se trenutno sooča z izrazitim prostorskim in kadrovskim pritiskom, zlasti zaradi povečanega števila zaprtih oseb v zadnjih letih, kar vpliva na občasno prekoračitev optimalne nastanitvene zmogljivosti. Kljub temu se zavod tudi v danih okoliščinah trudi zagotavljati dostojne pogoje bivanja za vse zaprte osebe. Namestitve na vzmetnice na tleh se uporabi zgolj v primerih, ko druge možnosti nastanitve niso takoj na voljo. Tovrstne situacije se sproti rešujejo s prerazporejanjem oseb med različnimi oddelki oziroma z začasnimi premestitvami v druge zavode. Trenutno imajo vse zaprte osebe zagotovljeno lastno posteljo; pomožnih ležišč oziroma vzmetnic na tleh se trenutno ne uporablja.

Tudi nadalje si bo ZPKZ Koper prizadeval za postopno izboljšanje prostorskih pogojev. V ta namen so bili že pripravljeni predlogi infrastrukturnih prilagoditev ter predvidene možnosti dolgoročnega razbremenjevanja kapacitet s prenosom določenega števila zaprtih oseb v druge zavode. Vzporedno potekajo tudi aktivnosti za izboljšanje kadrovskega stanja, kar je ključno za zagotavljanje varnega in človeka vrednega bivanja zaprtih oseb.

Zavedamo se, da so določene pomanjkljivosti še prisotne, zato bodo še naprej usmerjeni k iskanju sistemskih rešitev ter nadaljnjemu izboljševanju materialnih pogojev v vseh zavodih.

29. /../ Odbor slovenskim organom priporoča, naj zagotovijo, da se celice z okni samo v stropu in celice z okni iz motnega stekla ne bodo uporabljale za dolgotrajno namestitve zapornikov.

V zvezi s priporočilom Odbora, naj se celice z okni zgolj v stropu oziroma z okni iz motnega stekla ne uporabljajo za dolgotrajno namestitve zaprtih oseb, pojasnjujemo, da se tovrstne bivalne enote v ZPKZ Koper uporabljajo izključno izjemoma in za krajše časovno obdobje, praviloma le v primeru trenutne prezasedenosti zavoda.

Zavedamo se pomena naravne svetlobe za psihofizično dobrobit zaprtih oseb, zato tovrstne sobe niso namenjene stalni nastanitvi. V primerih, ko so uporabljene, gre za začasno rešitev, ob hkratnem aktivnem iskanju možnosti za čimprejšnjo prerazporeditev oseb v ustreznejše bivalne prostore.

Zavod si tudi na tem področju prizadeva za izboljšanje prostorskih pogojev ter za uresničevanje standardov humane obravnave, pri čemer se ravnamo po zakonodaji in strokovnih priporočilih ter upoštevamo trenutne zmogljivosti in omejitve sistema.

33. Glede na te ugotovitve Odbor slovenskim organom priporoča, da v ZPKZ Ljubljana:

- **nadaljujejo prizadevanja za vzdrževanje dobrega stanja in čistoče v zavodu; v celicah mora biti primerna temperatura;**
- **sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da bodo imeli vsi zaporniki, nastanjeni v celicah za več oseb, na voljo vsaj 4 m² bivalne površine na osebo (brez upoštevanja površine, ki jo zavzemajo sanitarni prostori v celici); po možnosti je treba upoštevati nacionalni standard za bivalno površino v zaporih;**
- **zagotovijo, da bo število stolov in omar sorazmerno s številom oseb, ki so nastanjene v celici.**

V ZPKZ Ljubljana se redno in sistematično izvaja nadzor nad čistočo in sanitarnimi pogoji. Enkrat mesečno potekajo sanitarni pregledi, ki jih izvaja zdravstveno osebje zavoda v spremstvu vodje sektorja za tretma in operativnih vodij oddelkov. Namen teh pregledov je spremljanje higienskega stanja ter preventivno ukrepanje za ohranjanje zdravja zaprtih oseb. Posebna skrb je namenjena temu, da zaprte osebe bivajo v čistih, zračnih in ustrezno vzdrževanih prostorih.

Kljub temu, da se zavod sprti odziva na vse opažene razpoke in poškodbe, so nekatere napake vezane na starost in dotrajanost stavbe, zato jih ni mogoče trajno odpraviti brez večjih gradbenih posegov. V določenih primerih je iskanje izvora težav oteženo, saj so napake najverjetneje skrite v konstrukciji starih zidov, ki jih zaradi varnostnih razlogov ne moremo obsežno odpirati oziroma rušiti, da ne bi povzročili dodatne strukturne škode. Glede na to, da je selitev v novozgrajeni zapor predvidena do konca leta, pričakujemo, da bo s tem večina tovrstnih infrastrukturnih težav celovito rešena.

V poletnih mesecih se zavod aktivno odziva na visoke temperature z naslednjimi ukrepi: nameščanjem ventilatorjev na hodnikih in v bivalnih prostorih ter odpiranje in prezračevanje prostorov, pri čemer se izkorišča zlasti jutranji čas za občutno znižanje temperature v prostorih. Gre za ukrepe, ki so se v praksi izkazali kot učinkoviti.

Število zaprtih oseb se je v zadnjem obdobju nekoliko zmanjšalo, kar je omogočilo boljšo prostorsko razporeditev znotraj zavoda. V okviru danih možnosti se posamezne osebe prerazporejajo, kjerkoli je mogoče, da se izboljšajo bivanjske razmere. V novem zaporu bo ta standard v celoti upoštevan.

V povezavi s priporočilom, da mora biti v vsaki celici ustrezno število stolov in omar, sporočamo, da se razmere izboljšujejo skladno z zmanjšanjem števila zaprtih oseb. Dodatni stoli se nameščajo tam, kjer je to mogoče, pri čemer skrbimo, da pohištvena oprema ne ovira varnostnih postopkov in omogoča varen nadzor. V novi stavbi bodo vse celice opremljene skladno s standardi za število zaprtih oseb, kar bo zagotovilo trajno rešitev.

34. ././ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo nujne ukrepe, s katerimi se zagotovi, da se bodo zapornikom z omejeno mobilnostjo v ZPKZ Koper in Ljubljana, pa tudi v vseh drugih zaporih po Sloveniji, zagotovile potrebne razumne prilagoditve, ki jim bodo omogočile enakovredno sodelovanje v institucionalnem življenju z drugimi zaporniki. V ta namen je treba poskrbeti za vse potrebno, da

bodo lahko samostojno uporabljali sanitarije in imeli dostop do gibanja na prostem.² Poleg tega bi morali zaposleni zapornike z omejeno mobilnostjo spodbujati k sodelovanju v institucionalnem življenju, vključno z rednim gibanjem na prostem.

URSIKS se v celoti strinja s priporočilom Odbora, da je zaprtim osebam z omejeno mobilnostjo treba zagotoviti razumne in učinkovite prilagoditve, ki jim omogočajo enakovredno sodelovanje v vseh vidikih zavodskega življenja – od osnovne oskrbe, gibanja in dostopa do sanitarij, do vključevanja v aktivnosti in bivanja v varnem okolju.

V zavodih se zaprtim osebam z gibalnimi ovirami, glede na razpoložljive kapacitete, zagotavlja nastanitev v ustrezno prilagojenih prostorih, kot so bolniške sobe s prilagojenim dostopom do kopalnic in osnovne oskrbe. Vsi zavodi so vselej pripravljeni takoj ukrepati ob nastanitvi zaprte osebe z omejeno mobilnostjo ter po potrebi aktivirati dodatne notranje prilagoditve za zagotavljanje varnosti in dostojanstva takšne osebe.

Poudarjamo, da bo položaj zaprtih oseb z invalidnostjo bistveno izboljšán z odprtjem novega zapora, kjer bodo novi prostori v celoti arhitekturno in funkcionalno prilagojeni zahtevam zaprtih oseb z gibalnimi ovirami in tistim, ki potrebujejo nego zaradi starosti. Enota bo ločena od preostale populacije, kar bo zagotavljalo več zasebnosti, varnosti in miru. V njihovi neposredni bližini bodo stalno prisotne medicinske sestre ali drugo strokovno osebje, ki bodo nudile zdravstveno oskrbo in drugo podporo.

Vsakemu zaprtemu z omejeno mobilnostjo bo omogočen samostojen dostop do sanitarij, obenem pa bodo imeli možnost samostojnega gibanja na prostem, ločeno od drugih zaprtih oseb, če bodo to želeli. Z večjimi kadrovskimi zmogljivostmi bo omogočena tudi vključitev v organizirane skupinske aktivnosti, kar je ključno za ohranjanje psihosocialnega ravnovesja in krepitev občutka vključenosti.

URSIKS si bo tudi v prihodnje trudil za vzpostavljanje sistemskih pogojev za dostojanstveno bivanje oseb z invalidnostjo in njihovo polnopravno vključevanje v vse vidike zavodskega okolja.

43. Glede na te ugotovitve Odbor slovenskim organom priporoča, naj si še naprej prizadevajo, da bi pripornikom v ZPKZ Koper in ZPKZ Ljubljana zagotovili dodaten čas in dejavnosti zunaj celice. Posebno pozornost je treba posvetiti položaju pripornikov, ki so v zaprtem režimu v ZPKZ Koper in v pritličju ZPKZ Ljubljana. Cilj bi moral biti zagotoviti, da vse osebe v zaporu (vključno s tistimi v priporu) razumni del dneva (tj. osem ur ali več) preživijo zunaj svojih celic, kjer se ukvarjajo z različnimi namenskimi dejavnostmi, kot so zaposlitev (po možnosti plačana zaposlitev s poklicno vrednostjo), izobraževanje, šport in rekreacija ali druženje. Poleg tega Odbor spodbuja slovenske organe, naj zagotovijo, da bodo lahko priporniki v ZPKZ Ljubljana vsak dan telovadili na prostem na večjem zunanem dvorišču, ki je bilo doslej rezervirano za obsojene.

Pojasnjujemo, da v ZPKZ Ljubljana trenutno pripornikom ni omogočeno gibanje na večjem zunanem dvorišču, namenjenem obsojenim osebam, in sicer zaradi varnostnih razlogov, saj varnostna infrastruktura tega prostora trenutno ne omogoča ustreznega nadzora in preprečevanja morebitnih pobegov. Zavod se zaveda prostorskih omejitev, prezasedenosti in pomanjkanja kadra, zlasti pravosodnih policistov, kar vpliva na obseg in pogostost organiziranih aktivnosti.

Kljub temu si zavod aktivno prizadeva za omogočanje čim več gibanja in vsebin zunaj bivalnih prostorov. Na voljo so določene prostočasne, športne in druge dejavnosti, ki se izvajajo skladno z varnostnimi ocenami in kadrovskimi zmogljivostmi. Dodatno imajo zaprte osebe v posameznih traktih možnost gibanja po hodnikih v določenih časovnih intervalih.

² Odbor se sklicuje na Priporočilo št. (98)7 Odbora ministrov Sveta Evrope o etičnih in organizacijskih vidikih zdravstvene oskrbe v zaporih (50. odstavek), v skladu s katerim je treba izvesti strukturne spremembe za pomoč zapornikom na invalidskih vozičkih in telesno oviranim osebam na podoben način kot v zunanjem okolju.

Zavod si prizadeva razširjati obseg dejavnosti s postopno reorganizacijo urnikov, prerazporeditvami in sodelovanjem s strokovnimi službami ter zunanji izvajalci. Pomemben razvojni korak predstavlja vključitev tovrstnih vsebin v projekte, načrtovane v okviru evropske kohezijske politike, kjer URSIKS načrtuje uvedbo delovne terapije, izobraževanj, tečajev in pristočnih aktivnosti, ki bodo v celoti zaživel po preselitvi v nov zapor.

V novem zavodu bo omogočena širša vključitev pripornikov in obsojencev v različne programe, vključno z redno zaposlitvijo, kar bo omogočilo polno izvajanje delovnega programa zavoda. URSIKS ostaja zavezan iskanju rešitev tudi v obstoječih razmerah, dolgoročno pa bo selitev v nov objekt omogočila bistveno bolj učinkovito izvajanje strukturiranih dnevnih aktivnosti.

V ZPKZ Koper se prav tako zavedajo pomena časa, ki ga zaprte osebe preživijo izven svojih sob, in še posebej vrednosti njihovega vključevanja v namenske aktivnosti, kot so šport, zaposlitev, tečaji in izobraževalne vsebine. Poseben izziv predstavlja situacija v oddelku za pripor, kjer imajo priporniki najmanj možnosti za aktivno preživljanje prostega časa. Kljub temu se zavod trudi pripornike vključevati v življenje v zavodu, med drugim z občasnimi športnimi dogodki (npr. nogometne tekme), možnostjo zaposlitve ter organizacijo krajših tečajev. Vse to pa je močno omejeno z izrazitim pomanjkanjem kadra, zlasti pravosodnih policistov, ki zagotavljajo osnovno raven varnosti v zavodu.

Vsaka dodatna aktivnost za pripornike v trenutnih razmerah predstavlja potencialno varnostno tveganje, tako za pripornike kot za zaposlene. Zavod le s težavo zagotavlja osnovno raven varovanja, zaradi česar je izvajanje dodatnih aktivnosti možno le ob realnih kadrovskih okrepitvah.

URSIKS bo tudi v prihodnje posebno skrb namenjal ciljem, povezanih z izboljšanjem kakovosti življenja vseh zaprtih oseb, vključno s priporniki. V trenutnih razmerah si prizadevamo za čim večjo izkoriščenost obstoječih prostorskih in kadrovskih možnosti, dolgoročno pa bodo z nadgradnjo infrastrukture in povečanjem kadrovskih zmogljivosti ti cilji lahko v celoti doseženi.

44. /../ »Posebni varnostni režim«: Kljub temu je nekaj zapornikov, ki so bili v tem režimu in s katerimi se je pogovarjala delegacija, povedalo, da ne vedo, zakaj so deležni tega režima, da niso bili obveščeni o trajanju ukrepa in da ne vedo, ali obstaja možnost vložitve pritožbe. Odbor priporoča, da se sprejmejo ukrepi, ki bodo zagotovili, da so vsi priporniki v zaprtem režimu v ZPKZ Koper in, če je ustrezno, v vseh zaporih po Sloveniji, ustrezno pisno obveščeni o razlogih za izrek ukrepa, njegovem trajanju in, če je to ustrezno, o možnosti pritožbe.

Pojasnjujemo, da ne obstaja t. i. "zaprti režim" za pripornike kot formalizirana oblika režima prestajanja pripora. Gre za netočen izraz, saj zavod ne izvaja omejitev režimov po sistemu, značilnem za obsojene osebe. Namesto tega se v posameznih primerih pri pripornikih uporabi varnostno navodilo, ki je interni strokovni dokument, pripravljen na podlagi individualne varnostne ocene.

Varnostna navodila se izdajajo za posamezne primere pripornikov in temeljijo na strokovni presoji, ki vključuje oceno tveganj za varnost, red in disciplino v zavodu. Namen navodila je zagotoviti ustrezno stopnjo varovanja posameznika, drugih zaprtih oseb ali zaposlenih, ne predstavlja pa upravne odločbe, zato se priporniku ne vroča, prav tako ne gre za akt z možnostjo pravnega sredstva.

Varnostna ocena, na kateri temelji navodilo, se tedensko preverja v okviru strokovne skupine zavoda. V tem procesu se ocenjuje, ali še obstajajo razlogi za nadaljnjo uporabo varnostnega navodila. O ugotovitvah je pripornik ustno obveščen, vsebina razprave in odločitev pa se zapiše.

Varnostna navodila se navadno uporabljajo v primerih:

- težjih kršitev hišnega in dnevnega reda v priporu (npr. posedovanje nedovoljenih predmetov ali substanc, motenje drugih zaprtih oseb ali zaposlenih),
- potrebe po zaščiti posameznega pripornika (npr. v primeru obdolženih za kazniva dejanja zoper otroke in mladoletnike, kjer obstaja tveganje za konflikt ali ogroženost s strani drugih zaprtih oseb).

Poudarjamo tudi, da nadzor nad izvrševanjem pripora tedensko izvajajo predsedniki sodišč ali sodniki posameznih okrožnih sodišč. Če bi bilo v okviru teh nadzorov ugotovljeno kakršnokoli odstopanje od predpisanih standardov ali kršitev pravic pripornikov, bi bili zavod o tem nemudoma pisno opozorjeni. Do danes takšnih ugotovitev v ZPKZ Koper ni bilo.

47. Kar zadeva število zaposlenih, je ZPKZ Koper dvakrat tedensko obiskoval splošni zdravnik, in sicer skupaj 12 ur. Ekipo medicinskih sester sta sestavljali dve medicinski sestri, zaposleni pri Ministrstvu RS za pravosodje, in pogodbeni medicinska sestra iz lokalne javne zdravstvene ustanove. Medicinski sestri sta bili prisotni od 6.00 do 14.00; po potrebi je ena medicinska sestra lahko delala od 8.00 do 16.00. Zobozdravnik je bil v zavodu enkrat tedensko šest ur. To število zaposlenih se je večinoma zdelo ustrezno. Glede na število zapornikov v času obiska³ bi bilo koristno podaljšati čas prisotnosti splošnega zdravnika za dodaten polovični delavnik.

Priporočilo vezano na predlog o podaljšanju prisotnosti splošnega zdravnika za dodatni polovični delavnik v ZPKZ Koper prepoznamo kot smiselno in skladno z našimi lastnimi prizadevanji – zlasti v obdobjih povečanega števila zaprtih oseb oziroma večjih zdravstvenih potreb. V zvezi s tem bomo v sodelovanju z izvajalci zdravstvenih storitev preučili možnosti za razširitev obsega zdravstvene obravnave. Prizadevanja za razširitev obsega ambulantnih storitev zato ostajajo ena izmed prioritet vodstva zavoda Koper. Ob tem Zdravstveni dom Koper že dlje časa opozarjamo tudi na potrebo po dodatni psihiatrični ambulanti, vendar do realizacije te pobude še ni prišlo. Kar zadeva sestavo zdravstvene ekipe v zavodu, potrjujemo ugotovitev Odbora, da sta v njej dve medicinski sestri zaposleni neposredno pri URSIKS. Njuna prisotnost je organizirana v dopoldanskem času (med 6.00 in 14.00 oziroma med 8.00 in 16.00), pri čemer se urnik prilagaja tudi prisotnosti zdravnika in drugim kadrovskim razpoložljivostim. Ves čas si prizadevamo za čim višjo kakovost zdravstvene oskrbe zaprtih oseb in bomo vsak predlog za izboljšavo obravnavali z vso resnostjo.

48. V ZPKZ Ljubljana je delovalo pet splošnih zdravnikov, ki so delali trikrat tedensko od 8.00 do 13.00, torej skupaj 15 ur tedensko. Zobozdravnik je v zaporu delal enkrat tedensko šest ur. Odbor ugotavlja, da se prisotnost splošnih zdravnikov od obiska leta 2017 ni spremenila, čeprav se je število zapornikov v zavodu povečalo z manj kot 150 na več kot 250 oseb, torej za več kot 65 %. Odbor meni, da tolikšna prisotnost ob trenutnem številu zapornikov ni zadostna in priporoča slovenskim organom, naj sprejmejo ukrepe, da bodo zagotovili vsaj 30 ur prisotnosti splošnih zdravnikov v ZPKZ Ljubljana.

Ob upoštevanju dejstva, da se je v zadnjih letih število zaprtih oseb občutno povečalo, je URSIKS naslovil pobudo na Ministrstvo za zdravje za povečanje ordinacijskih časov posameznih ambulant. Predlog je bil s strani pristojnih organov upoštevan, z Zdravstvenim domom Ljubljana pa so za ZPKZ Ljubljana že stekli pogovori o postopnem uresničevanju dogovorjenih sprememb. Potrjeni ordinacijski časi so se tako razširili za splošno ambulantno iz 18 ur tedensko na 24 ur, plus po potrebi, psihiatrična oskrba iz 8 ur na teden na 24 ur na teden, plus po potrebi ter zobozdravstvena oskrba iz 6 ur na teden na 12 ur na teden. Ordinacijski časi zdravstvene oskrbe v ZPKZ Ljubljana so se tako razširili iz 32 ur tedensko na 60 ur tedensko oziroma za dodatnih 28 ur na teden.

³ Odbor spomni, da je bilo v zaporu zaprtih 164 zapornikov.

V okviru tega se je razširila zobozdravstvena oskrba – zobozdravnik sedaj v ZPKZ Ljubljana deluje dvakrat tedensko po šest ur, kar skupaj pomeni dvanajst ur tedensko. Prav tako je bil okrepljen zdravstveni tim splošne medicine, ki trenutno prihaja v zavod štirikrat tedensko; dogovori potekajo še o natančni organizaciji urnikov in poteku izvajanja.

Pomembno je poudariti, da so zdravniški pregledi zagotovljeni tudi ob vikendih in praznikih, saj v zavod prihaja zdravnik, ki opravi pregled vseh novo sprejetih zaprtih oseb.

Pri organizaciji zdravstvene službe se ZPKZ Ljubljana trenutno sooča s prostorskimi omejitvami, saj ambulantne prostore sočasno uporablja tudi psihiatrična ambulanta. To zahteva natančno usklajevanje urnikov in kadrovskih virov. Celovita uvedba razširjenega programa zdravstvenih storitev bo mogoča s selitvijo zavoda v nove prostore, kjer bo zagotovljen ustrezen prostor za sočasno izvajanje več zdravstvenih timov. Predvidevamo, da se bo na novi lokaciji zavoda lahko v celoti vzpostavilo ustrezno organizacijo in dostopnost zdravstvene oskrbe do konca letošnjega leta.

49. Ekipo medicinskih sester sta sestavljali dve medicinski sestri, zaposleni pri Ministrstvu RS za pravosodje, in pogodbeni medicinska sestra iz lokalne zdravstvene ustanove.⁴ Medicinske sestre so bile v zavodu prisotne od 6.00 do 15.00 ob delovnih dneh. Ob obisku so preučevali možnost dodelitve dodatnega delovnega mesta medicinske sestre, da bi bila prisotna tudi v popoldanskem času. Glede na število zapornikov v ZPKZ Ljubljana Odbor to pobudo močno podpira in prosi za potrditev, da je bilo za ZPKZ Ljubljana dodeljeno dodatno delovno mesto medicinske sestre.

V skladu s priporočilom Odbora CPT in ob upoštevanju povečanja števila zaprtih oseb je URSIKS skupaj z ZPKZ Ljubljana preučil možnosti za širitev ekipe medicinskih sester. Zaključili smo postopek zaposlitve dodatne medicinske sestre, vendar v postopku žal ni bil izbran kandidat, ki bi v celoti ustrezal strokovnim zahtevam delovnega mesta. Kljub temu se v celoti zavedamo pomena stalne in razširjene prisotnosti zdravstvenega osebja v zaporu, zato bomo pristopili k objavi novega javnega razpisa.

Obenem je v pripravi tudi nova sistemizacija delovnih mest, saj si v okviru prihodnje organizacije zdravstvene službe v novem zaporu v Dobrunjah prizadevamo zagotoviti zaposlitev šestih medicinskih sester. Te bodo svoje naloge opravljale tudi na predvidenem negovalnem oddelku, namenjenem posameznikom, ki potrebujejo dodatno pomoč pri osnovnih življenjskih opravilih, kroničnim bolnikom ter gibalno oviranim zaprtim osebami. Zaposlene medicinske sestre bodo svojo prisotnost razširile tudi na popoldanski čas, kar bo dodatno okrepilo dostopnost in kontinuiteto zdravstvene oskrbe v zavodu.

Zavedamo se, da je kadrovska okrepitev zdravstvene službe ključna za zagotavljanje strokovne, dostopne in kontinuirane zdravstvene oskrbe zaprtih oseb, zato si bomo še naprej aktivno prizadevali za doseg tega cilja.

50. V ZPKZ Koper so razdeljevanje zdravil v delovnem času izvajale medicinske sestre, zvečer in ob koncu tedna pa pravosodni policisti /.../. Zato Odbor meni, da bi morale zdravila po možnosti razdeljevati zdravstveno osebje. Odbor prav tako priporoča slovenskim organom, naj v vseh zaporih uvedejo nadzorovan postopek vnosa zdravil, ki jih je sicer mogoče zlorabiti, ta nadzor pa naj izvaja izključno zdravstveno osebje, da se zmanjša možnost preusmerjanja zdravil.

Vnos in evidenco zdravil, ki jih zaprte osebe prejemajo, vodijo medicinske sestre zaposlene v zavodih. Za čas svoje odsotnosti (vikendi, prazniki ipd.) medicinske sestre vnaprej pripravijo terapijo v kasetnem sistemu. Tako pripravljena zdravila pravosodni policisti nato razdelijo zaprtim osebami. V primeru, da zapornik zdravil ne

⁴ Medicinski sestre, zaposleni pri Ministrstvu RS za pravosodje, sta bili v glavnem odgovorni za dogovarjanje za termine pri specialistih zunaj zavoda, dostavo zdravil iz lekarne in razdeljevanje določenih zdravil ob delovnih dneh. Medicinska sestra iz lokalnega zdravstvenega doma je bila v glavnem odgovorna za triažo pacientov in pomoč zdravnikom v zavodu.

zaužije, pravosodni policist o tem obvesti medicinsko sestro ob njeni vrnitvi na delo. Medicinska sestra nato o tem seznani zdravnika, ki je terapijo predpisal.

Pri obravnavi tega vprašanja se sklicujemo tudi na strokovno mnenje izvedenke medicinske stroke dr. Zdenke Čebašek Travnik, dr.med., spec.psihatrije, ki je bilo vključeno v poročilo Varuha človekovih pravic RS v vlogi Državnega preventivnega mehanizma ob obisku Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni leta 2015. Izvedenka je takrat izrecno poudarila, da lahko zaprte osebe zdravila, ki nimajo psihotropnega učinka, hranijo pri sebi in jih jemljejo v skladu s predpisano terapijo, saj gre za odrasle posameznike, ki morajo prevzeti odgovornost za svoje zdravje.

Pri psihotropnih oziroma psihoaktivnih zdravilih, ki jih predpiše zdravnik ali specialist psihiater, pa se v zavodih izvaja strožji nadzor. Terapija se pripravi vnaprej v poimensko označene škatlice, ki jih razdeljuje medicinska sestra v zavodski ambulanti. Po razdelitvi jih pravosodni policisti prevzamejo pri vodji izmene in izročijo posamezni zaprti osebi. Terapijo mora zapornik zaužiti takoj v prisotnosti pravosodnega policista. Način izvajanja terapije, kot ga je opisala izvedenka, ni bil prepoznan kot neustrezen.

Zavedamo se, da je priporočilo, da zdravila razdeljuje izključno zdravstveno osebje, strokovno utemeljeno, vendar ga ob trenutni kadrovske zasedenosti v vseh zavodih ni mogoče v celoti uresničiti. URSIKS bo proučil možnosti za razširitev prisotnosti zdravstvenega osebja in si bo v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje prizadeval, da bi bila zdravila v čim večji meri razdeljevala usposobljeno zdravstveno osebje.

51. V času obiska so štirje zaporniki v ZPZK Ljubljana prejeli buprenorfin v obliki dolgo trajajočih injekcij (buprenorfin s podaljšanim sproščanjem/XR-BUP). Odbor v zvezi s tem ugotavlja, da takšno zdravilo XR-BUP odpravlja pomisleke glede preusmerjanja ter ponuja varno in učinkovito možnost zdravljenja. Odbor poziva slovenske organe, naj po potrebi razširijo to možnost zdravljenja, kadarkoli je to primerno.

URSIKS se zaveda pomena zdravljenja z buprenorfinom s podaljšanim sproščanjem (XR-BUP) kot varne, učinkovite in strokovno utemeljene oblike zdravljenja opioidne odvisnosti. Gre za obliko terapije, ki zmanjšuje možnosti preusmerjanja zdravil ter omogoča boljšo terapevtsko stabilnost za posameznika v zaprtem okolju. Program zdravljenja odvisnosti se izvaja v okviru javne zdravstvene mreže, in sicer na ustrezni strokovni ravni. Terapijo izvajajo izkušeni psihiatri, ki dosledno sledijo nacionalnim smernicam za obravnavo odvisnosti.

Vsem osebam, ki se spopadajo z odvisnostjo od opioidov, je predstavljena možnost zdravljenja z XR-BUP. V ta namen se v praksi uporablja metoda mikrodoziranja (t. i. microinduction), ki velja za pacientom prijaznejši pristop v primerjavi s klasičnimi načini uvedbe terapije. Kljub jasnim prednostim pa v zaporskem okolju beležimo posebnosti, zaradi katerih se le del oseb odloči za vključitev v program. Med drugim so bili zabeleženi tudi neželeni učinki na mestu aplikacije (npr. bolečina, lokalno vnetje), zaradi katerih so nekateri posamezniki zdravljenje opustili.

Poudarjamo, da je vsem osebam z motnjami zaradi uporabe psihoaktivnih snovi omogočen dostop do redne psihiatrične obravnave, ki se izvaja v skladu z nacionalnimi smernicami. Psihiatri na podlagi klinične ocene presodijo o najprimernejši obliki zdravljenja, pri čemer imajo posamezniki možnost izraziti tudi lastne želje in preference. Pred uvedbo opioidne nadomestne terapije se v vsakem primeru preveri, ali so izpolnjeni vsi medicinski pogoji za njeno uvedbo.

Zavedamo se, da XR-BUP predstavlja pomemben korak naprej pri preprečevanju zlorabe in preprodaje zdravil znotraj zavoda, vendar je njegova uvedba v vsakem primeru odvisna od klinične slike posameznika, strokovne presoje zdravnika in pripravljenosti zaprte osebe za vključitev v zdravljenje.

53. /.../ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da se bodo te smernice v celoti izvajale v praksi. V splošnem bi morale veljati, da morajo biti vsi zdravniški pregledi zapornikov opravljeni zunaj vidnega in slišnega polja pravosodnih policistov ter pod pogoji, ki v celoti zagotavljajo zdravniško zaupnost, razen če zdravstveni delavec v posameznem primeru *izjemoma* izrecno zahteva drugače. Poleg tega bi bilo treba odpraviti prakso vklepanja zapornikov v lisice med zdravniškimi pregledi ali posveti.

V URSIKS se zavedamo pomena varovanja zaupnosti v odnosu med zdravstvenim delavcem in pacientom, kar vključuje tudi pogoje, v katerih potekajo zdravniški pregledi in posveti. Zato si dosledno prizadevamo, da se vsi zdravniški pregledi opravljajo zunaj vidnega in zvočnega polja pravosodnih policistov, razen v primerih, ko se na podlagi konkretne klinične ali varnostne ocene izrecno presodi drugače. Tovrstne izjeme so dokumentirane v medicinski dokumentaciji in v osebnem spisu zaprte osebe, kjer se nahaja varnostna ocena. Utemeljene so z vidika zaščite zdravstvenega osebja ali drugih oseb.

Kar zadeva uporabo sredstev za vezanje (lisic), poudarjamo, da je njihova uporaba med zdravstvenimi pregledi strogo omejena in se uporablja le izjemoma – v primerih, ko obstajajo utemeljeni varnostni razlogi, povezani z nevarnim vedenjem ali konkretnimi tveganji. Tudi v teh primerih odločitev o uporabi sredstev za vezanje temelji na individualni oceni tveganja, v skladu z notranjimi varnostnimi protokoli.

Ob tem posebej poudarjamo, da zdravnik v skladu s prvim odstavkom istega člena pri pregledu ugotavlja vrsto in lokacijo morebitnih poškodb, njihov vzrok, zapiše trditve obsojenca o nastanku poškodb ter oceni skladnost med zatrjevanim ravnanjem in zdravstvenimi ugotovitvami. Po potrebi poškodbe tudi dokumentira. Če zdravnik zazna znake nepravilne uporabe prisilnih sredstev, o tem obvesti direktorja zavoda. V primeru, da obsojenec zdravstveni pregled odkloni, se ga pozove k pisni izjavi; če je ne želi podati, se o tem sestavi uradni zaznamek. Kar zadeva uporabo sredstev za vezanje (lisic), poudarjamo, da se v skladu s 86. členom ZIKS-1 obsojenec med pregledom pri zdravniku načeloma ne vklene, razen če obstajajo utemeljeni varnostni razlogi, povezani z nevarnim vedenjem ali tveganjem za pobeg, samopoškodbo ali nasilno ravnanje. Če je obsojenec vkljenjen, lahko zdravnik zahteva, da se ga odklene. V tem primeru pravosodni policist seznani zdravnika z razlogi za vklepanje in o zahtevi obvesti poveljnika oz. v njegovi odsotnosti operativnega vodjo, ki sprejme odločitev o nadaljnjih varnostnih ukrepih. Tudi v teh primerih uporaba sredstev za vezanje temelji na individualni oceni tveganja in je v skladu z notranjimi varnostnimi protokoli.

V luči priporočil odbora bomo dodatno preverili obstoječe prakse po posameznih zavodih in po potrebi nadgradili notranja navodila tako, da bodo v še večji meri usklajena z mednarodnimi standardi in priporočili CPT. Posebno pozornost bomo namenili izobraževanju pravosodnih policistov in zdravstvenega osebja glede pomena zdravniške zaupnosti in sorazmerne uporabe varnostnih ukrepov.

54. Dostop do specialistične oskrbe je bil zagotovljen s premestitvijo zapornikov v lokalne zdravstvene ustanove. Zaradi pomanjkanja zaposlenih pa zaposleni v zaporu niso bili vedno na voljo za spremstvo zapornikov, zato je bilo treba naročene termine predstavljati. Izvajanje priporočila iz 69. odstavka bo pomagalo odpraviti to pomanjkljivost.

Dostop do specialistične zdravstvene oskrbe je zagotovljen z napotitvijo zaprtih oseb v lokalne zdravstvene ustanove. V praksi zaradi kadrovskih omejitev ni vedno mogoče zagotoviti spremstva pravosodnih policistov, kar občasno vodi do prelaganja že dogovorjenih terminov specialističnih pregledov.

URSIKS si bo prizadeval, da bodo naročeni termini za specialistične preglede izvedeni v predvidenih rokih in da bo prestavljanje terminov zaradi organizacijskih razlogov čim redkejšo oziroma odpravljeno v največji možni meri.

57. /.../ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da bo vzpostavljen in vzdrževan namenski register poškodb tako v ZPKZ Ljubljana kot ZPKZ Koper ter po potrebi v vseh drugih zaporih po Sloveniji, v njem pa naj bodo ustrezno zabeležene vse poškodbe, opažene med zdravstvenim pregledom, naj jih zaporniki pokažejo ob sprejemu, po nasilnem dogodku v zaporu ali ob kateri koli drugi priložnosti.

URSIKS se zaveda pomena sistematičnega in preglednega vodenja podatkov o poškodbah zaprtih oseb, ki so lahko ključnega pomena za zagotavljanje njihovega zdravja, varnosti in spoštovanja človekovih pravic. Trenutno se v posameznih zavodih, kot sta ZPKZ Ljubljana in ZPKZ Koper, izvajajo ukrepi, ki vključujejo dokumentiranje poškodb ob sprejemu, po zaznanih izrednih dogodkih, v primerih samopoškodovanja ali nasilja.

ZPKZ Ljubljana ima vzpostavljen informacijski sistem za evidentiranje poškodb, ki omogoča sledljivost in preglednost podatkov z varnostnega vidika. ZPKZ Koper obstoječo prakso dokumentiranja poškodb ob sprejemu in v medicinski dokumentaciji namerava nadgraditi z uvedbo posebne tabele, ki jo bo vodilo medicinsko osebje, v katero bodo beležene vse zaznane poškodbe.

V praksi se tudi sicer poškodbe že beležijo v okviru varnostne in zdravstvene dokumentacije, kar omogoča osnovno sledljivost in ukrepanje pristojnih služb. Zavedamo se pa, da bi bilo mogoče z boljšim usklajevanjem obstoječih evidenc dodatno prispevati k preglednosti in pravočasnemu ukrepanju.

URSIKS si bo prizadeval za pripravo enotnih notranjih usmeritev za poročanje o poškodbah, ki bodo zavodom v pomoč pri doslednem in primerljivem beleženju tovrstnih dogodkov v okviru že vzpostavljenih informacijskih sistemov. Ministrstvo za zdravje v okviru postopka poročanja o poškodbah, ki bi lahko kazale na slabo ravnanje, pripravlja strokovne usmeritve za zdravstveno osebje. Ne glede na to pa ima URSIKS lastne postopke poročanja, ki se nanašajo na beleženje poškodb z vidika varnostnega sistema. Poseben poudarek bo namenjen povezovanju podatkov zdravstvene in varnostne narave, pri čemer bo zagotovljeno dosledno varovanje osebnih podatkov ter smiselna in strokovno utemeljena uporaba informacij za nadaljnje delo in analize.

URSIKS v tej fazi ne načrtuje uvedbe posebnega registra, temveč želi obstoječe postopke izvajati dosledno, sorazmerno in smiselno usklajeno v vseh zavodih, kar bo po našem prepričanju prispevalo k cilju, ki ga zasleduje tudi priporočilo Odbora.

58. /.../ Odbor priporoča, da slovenski organi glede na zgoraj navedeno vzpostavijo jasen postopek poročanja o poškodbah, ki kažejo na slabo ravnanje. Poskrbeti je treba, da so vsi zdravstveni delavci, ki pregledujejo zapornike, ne glede na to, ali so zaposleni v zavodu za prestajanje kazni zapora ali v javni zdravstveni mreži, ustrezno obveščeni o postopku in posledičnih obveznostih poročanja o poškodbah. Odbor verjame, da bodo vsi zdravstveni delavci, ki delajo v zavodih za prestajanje kazni zapora, ustrezno usposobljeni za dokumentiranje, razlago in poročanje o poškodbah (glej tudi pripombe in priporočilo v 110. odstavku).

URSIKS se v celoti zaveda pomena zgodnjega prepoznavanja in ustreznega ukrepanja v primerih poškodb, ki bi lahko kazale na slabo ravnanje z zaprtimi osebami. V skladu z veljavno zakonodajo in obstoječimi internimi postopki so vsi zdravstveni delavci, ne glede na to ali so zaposleni v zavodih za prestajanje kazni zapora ali v javni zdravstveni mreži dolžni evidentirati poškodbe zaprtih oseb in o tem tudi poročati.

V praksi se poškodbe zaznavajo ob sprejemu zaprte osebe, ob zdravstvenih pregledih, po nasilnih dogodkih ali na podlagi samoiniciativnih prijav zaprtih oseb. V primerih, kjer obstaja sum, da bi poškodbe lahko bile posledica neprimerne ravnanja, zdravstveno osebje vselej obvesti vodstvo zavoda.

V zvezi s postopkom poročanja o poškodbah, ki bi lahko kazale na znake slabega ravnanja, pojasnjujemo, da je za vzpostavitev tega postopka pristojno Ministrstvo za zdravje, kar je razvidno tudi iz odgovora na priporočilo št. 110. V okviru tega postopka je predvideno tudi usposabljanje zdravnikov na območju celotne Republike Slovenije. URSIKS bo sodeloval pri usposabljanju zdravstvenega osebja, ki deluje v zavodih za prestajanje kazni zapora, in sicer na področju prepoznavanja, dokumentiranja in poročanja poškodb. Gre za naloge, ki sodijo v pristojnost in strokovno domeno zdravstvenega sektorja.

62. /.../ Odbor verjame, da si bodo slovenski organi še naprej prizadevali za vključevanje zapornikov, ki uživajo droge, v programe zdravljenja in pomoči. Poleg tega Odbor priporoča, da se zapornikom in zaposlenim zagotovi obsežno svetovanje o zmanjševanju škode, da se poveča ozaveščenost o možnih učinkih in tveganjih, povezanih z uporabo Spica, vključno s potrebo po nujnih intervencijah in premestitvi v zdravstveno ali psihiatrično ustanovo zaradi psihoze, povzročene s Spicom, ter povečanim tveganjem krčev in depresije dihanja.

URSIKS si ves čas prizadeva za aktivno vključevanje zaprtih oseb, ki uživajo droge, v različne oblike obravnave, psihosocialne podpore in zmanjševanja škode. V vseh zavodih za prestajanje kazni zapora je zaprtim osebam na voljo obravnava odvisnosti, vzpostavljeni so programi vzdrževanja z metadonom, svetovalni in terapevtski razgovori, sodelovanje z zunanjimi organizacijami ter izvajanje individualnih načrtov pomoči. Tako imajo zaprte osebe okviru zmanjševanja škode, poleg substitucijske opioidne terapije, tudi možnost individualnih pogovorov, informiranja o škodljivi rabi drog ter anonimnega testiranja na HIV in hepatitis. Zaprte osebe pred odpustom prejmejo zloženko o preprečevanju in ukrepih ob predoziranju. Informirani so tudi o možnosti prejema naloksona za domov. Z ukrepi v primeru predoziranja so seznanjeni tudi preko plakatov v zavodih.

V okviru URSIKS so bile pripravljene zloženke o učinkih sintetičnih drog ter oblikah pomoči, ki so bile prevedene v 10 različnih tujih jezikov. Poleg zavodske obravnave odvisnosti so imele zaprte osebe možnost obiskovanja individualnega in skupinskega svetovanja, ki so ga izvajali svetovalci Društva Projekt Človek, skupine za samopomoč Narcotics Anonymous in Društva za zmanjševanje škode zaradi drog Stigma, ki nudijo pomoč s področja odvisnosti.

Zavedamo se, da uporaba sintetičnih kanabinoidov, zlasti t. i. Spica, predstavlja novo in zahtevno tveganje tako za zdravje zaprtih oseb kot za varnost zavodov. Zato bo URSIKS v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje, Nacionalnim inštitutom za javno zdravje in zunanjimi strokovnjaki okrepil sistematično informiranje in svetovanje, namenjeno tako zaprtim osebam kot zaposlenim, z naslednjimi ukrepi:

- priprava in razširjanje informativnih gradiv o nevarnostih in učinkih uporabe Spica, vključno s tveganji za duševno zdravje (psihoze, krči, depresija dihanja),
- usposabljanja zaposlenih, zlasti pravosodnih policistov in zdravstvenega osebja, za prepoznavanje znakov zastrupitve in ustrezno ukrepanje v nujnih primerih,
- intenzivnejše svetovanje zaprtim osebam v okviru že obstoječih programov za zmanjševanje škode,
- vzpostavitev protokolov za nujne intervencije in po potrebi premestitev zaprtih oseb v Enoto za forenzično psihiatrijo.

Prizadevamo si za celovit pristop, ki vključuje preventivo, hitro prepoznavanje zdravstvenih tveganj, ustrezno obravnavo in dolgoročno podporo posameznikom pri opuščanju uporabe prepovedanih substanc. S tem želimo okrepiti varnost in dobrobit vseh vključenih v sistem izvrševanja kazenskih sankcij.

63. /.../ Odbor priporoča, da se poleg zunanje preiskave opravi tudi interna preiskava vsake smrti v zaporu, da se lahko iz nje kaj nauči, izboljša operativne postopke v zavodu za prestajanje kazni zapora in izpopolni obstoječi sistem preprečevanja, vključno z varovalnimi ukrepi za ranljive zapornike. Še naprej si je treba prizadevati, da se zapornikom, pri katerih obstaja tveganje samomora, zagotovi redne in pogoste stike z zaposlenimi, ki zagotavljajo psihosocialno podporo, da so vključeni v namenske dejavnosti in da so jim na voljo preventivni ukrepi, kot so pogostejši nočni pregledi.

URSIKS se strinja z namenom priporočila, da mora biti vsak primer smrti v zaporu podrobno raziskan, da se iz njega lahko pridobijo spoznanja za izboljšanje delovanja sistema in okrepitev zaščitnih ukrepov, zlasti za ranljive skupine zaprtih oseb.

Uvodoma pojasnjujemo, da zakonodaja ob smrti pripornika določa potrebna ravnanja, v okviru katerih predsednik pristojnega sodišča imenuje komisijo, ki ugotovi vzrok smrti. Med člani omenjene komisije je tudi direktor zavoda za prestajanje kazni zapora, tako da po oceni URSIKS ne gre za povsem zunanjo preiskavo (tretji in četrti odstavek 67. člena Pravilnika o izvrševanju pripora; Uradni list RS, št. 36/99, 39/02, 114/04, 127/06, 7/07, 112/07, 62/08, 16/09 in 41/17).

Ne glede na aktivnosti te komisije pa se v praksi že sedaj ob vsakem takem primeru izvede celovita notranja strokovna analiza, ki poteka v okviru posebnega aktivna za preprečevanje samopoškodb in samomorov, ki jo vodi Generalni urad URSIKS.

Aktiv vključuje predstavnike različnih strokovnih služb in predstavnikov pravosodne policije, ki skupaj analizirajo okoliščine primera, prepoznajo morebitne pomanjkljivosti in predlagajo izboljšave, ki se nato implementirajo v delovanje posameznega zavodov. Poleg tega Generalni urad URSIKS sam vodi celovito notranjo strokovno preiskavo vsakega primera, kar zagotavlja objektivnost in preglednost postopkov znotraj sistema.

Namen aktivnosti je sistematična presoja vseh okoliščin dogodka, identifikacija morebitnih sistemskih ali izvedbenih pomanjkljivosti in priprava konkretnih predlogov za izboljšave, ki jih nato URSIKS implementira na ravni celotnega sistema. Tak pristop po našem prepričanju že izpolnjuje zahteve po objektivni in vsebinski notranji preiskavi.

V Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana imajo posebej za to področje koordinatorskega urada za obravnavo samomorilne ogroženosti, ki je v rednem stiku z zaprtimi osebami, pri katerih je zaznano povečano tveganje. Koordinator z vsako osebo opravi razgovor in na podlagi ocene stopnje ogroženosti pripravi načrt spremljanja. V primerih visoke stopnje tveganja se izvaja pogostejše preglede, ponoči lahko to večkrat, takojšen psihiatrični pregled v Enoti za krizne intervencije Psihiatrične klinike v Ljubljani ali pregled pri psihiatrinji v zavodu, ki ga napoti na Enoto za forenzično psihiatrijo v UKC Maribor. S strokovnimi delavci, psihologom in koordinatorjem so ranljive osebe v rednem kontaktu, psihosocialna podpora pa se izvaja sistematično in individualizirano. Zavedamo se resnosti vsakega takega dogodka in zagotavljamo, da se vselej uporabi vse razpoložljive mehanizme in strokovno znanje za preprečevanje samomorov, Generalni urad pa nenehno krepi sistemski odziv v vseh zavodih.

Hkrati URSIKS izvaja številne ukrepe v okviru Strategije preprečevanja samomorov v zaporih, ki vključujejo:

- imenovanje koordinatorjev za obravnavo samomorilne ogroženosti v zavodih,
- individualno oceno tveganja in pripravo načrta spremljanja za vsako ogroženo osebo,
- povečan nadzor in pogostejše nočne preglede v primeru visoke ogroženosti,
- psihiatrične in psihološke obravnave, vključno s kriznimi intervencijami in možnostjo premestitve na Enoto za forenzično psihiatrijo v UKC Maribor,
- vključevanje zaprtih oseb v ciljno usmerjene dejavnosti, ki krepijo njihovo psihosocialno stabilnost.

Vsi ukrepi se izvajajo z največjo možno mero strokovnosti ob upoštevanju individualnih potreb posameznika. URSIKS bo tudi v prihodnje še naprej aktivno spremljal, evalviral in nadgrajeval sistemske odzive, s čimer želi zagotavljati varno, strokovno in spoštljivo okolje tudi za najbolj ranljive posameznike v sistemu.

65. V ZKPZ Koper se je delegacija srečala z zapornikom, ki je bil nepokreten in je bil v zavodu zaprt od avgusta 2024 po premestitvi iz tujine. Imel je več resnih somatskih in duševnih težav ter je potreboval zdravstveno nego (bil je inkontinenten in potreboval je pomoč pri hranjenju). /.../ Slovenski organi so 5. februarja 2025 obvestili Odbor, da je bila oseba premeščena v socialnovarstveni zavod. Odbor pozdravlja ta napredek. Hkrati Odbor verjame, da bodo slovenski organi na podlagi te izkušnje sprejeli potrebne ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da se bodo podobni primeri v prihodnje obravnavali hitreje in učinkoviteje.

URSIKS se zahvaljuje za priznanje pozitivnega premika v zvezi s premestitvijo nepokretnega zaprte osebe iz ZKPZ Koper v ustrežnejšo socialnovarstveno ustanovo. Primer je bil izjemen po svoji kompleksnosti, saj je vključeval hkratne somatske in duševne težave, ki so močno presegale običajne zmožnosti obravnave znotraj zaporskega sistema.

Na podlagi te izkušnje bomo v prihodnje v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje in Ministrstvom za solidarno prihodnost ponovno pričeli z vzpostavljanjem boljših protokolov za hitro prepoznavo zaprtih oseb, ki potrebujejo namestitve v socialnovarstveni zavod.

- zgodnje vključevanje socialnovarstvenih zavodov,
- hitrejša multidisciplinarno ocenjevanje stanja posameznika,
- pospešeno iskanje možnosti alternativne namestitve ob spoštovanju zakonskih postopkov.

Hkrati si bomo tudi v prihodnje prizadevali za nadaljnjo vzpostavitev medresorskega sodelovanja, da bi zagotovili ustrežnejše pogoje bivanja za zaprte osebe, ki potrebujejo nego in socialno oskrbo.

Ob tem si v okviru načrtovanja novega zapora v Dobrunjah obetamo pomemben sistemski premik: v infrastrukturi je predviden poseben oddelek za zaprte osebe, ki zaradi starosti, nepokretnosti ali kroničnih bolezni potrebujejo okrepljeno socialno oskrbo in nego. Namen tega oddelka bo zagotavljanje dostojne, strokovno ustrezne in varne oskrbe te ranljive skupine.

69. /.../ Zato Odbor priporoča, da si slovenski organi odločno prizadevajo za zapolnitev prostih delovnih mest pravosodnih policistov v ZPKZ Koper in ZPKZ Ljubljana ter na splošno v celotnem zaporskem sistemu, kot je bilo izpostavljeno že v poročilu iz leta 2017. Sklic na zahtevo po informacijah iz 18. odstavka.

URSIKS se strinja s priporočilom Odbora, da je zagotavljanje ustreznega števila pravosodnih policistov ključno za učinkovito in varno delovanje zavodov ter za zagotavljanje temeljnih pravic in dostojanstva zaprtih oseb. Pomanjkanje kadra na tem področju ostaja eden izmed ključnih strukturnih izzivov zaporskega sistema, ki ga naslavljamo s številnimi ukrepi in pobudami.

V obdobju po obisku Odbora so bili izvedeni številni javni natečaji, okrepljeno je bilo sodelovanje z Zavodom RS za zaposlovanje, organizirane so bile promocijske aktivnosti za predstavitev poklica pravosodnega policista, tako na kariernih sejmih kot v srednjih šolah in lokalnih skupnostih. Ob tem smo okrepili tudi možnosti za fleksibilnejše zaposlovanje (zaposlovanje pomočnikov, upokojencev na podlagi podjemnih pogodb, uslužbencev za administrativno podporo).

Kljub intenzivnim prizadevanjem ostaja zanimanje za poklic pravosodnega policista nizko, zlasti zaradi zahtevnosti dela, izmenske narave, stalne izpostavljenosti stresnim situacijam in nizke začetne plače. Število

prijav na razpise pogosto ne zadošča za zapolnitev prostih mest, še posebej v večjih in zahtevnejših zavodih, kot sta ZPKZ Ljubljana in ZPKZ Koper.

V ZPKZ Ljubljana je bilo na dan 1. 1. 2025 zaposlenih 117 pravosodnih policistov, kar je pod dovoljenim kadrovskim standardom (135 mest). V ZPKZ Koper, kjer je sistemiziranih 100 mest, je bilo na dan 20. 5. 2025 zaposlenih le 60 pravosodnih policistov. Odsotnosti, preobremenjenost in kadrovska vrzel vplivajo tudi na kakovost dela in višino bolniških odsotnosti.

Pričakovana selitev v novi zapor v Dobrunjah, ki bo organizacijsko in arhitekturno sodobnejši ter prostorsko večji, zahteva dodatno kadrovske okrepitve, predvsem v segmentu pravosodne policije.

URSIKS bo tudi v prihodnje nadaljeval z aktivnostmi za:

- večjo promocijo poklica v javnosti,
- iskanje sistemskih rešitev za izboljšanje pogojev dela in napredovalnih možnosti,
- sodelovanje z drugimi organi in resorji pri pripravi dolgoročnejših rešitev na kadrovskem področju.

Kadrovska krepitev ostaja prednostna naloga URSIKS, saj predstavlja temelj za učinkovito, varno in strokovno delovanje zavodov ter izvajanje vseh postopkov v skladu z zakonodajo in mednarodnimi priporočili.

70. /../ Kljub temu je delegacija v obeh obiskanih zavodih za prestajanje kazni zapora slišala nekaj obtožb, da je bil dejanski čas za obiske zapornikov včasih krajši, saj je vključeval tudi čas, potreben za spremstvo od bivalnega prostora do sobe za obiske in za varnostni pregled. Odbor priporoča, da se ta pomanjkljivost odpravi.

URSIKS si prizadeva za spoštovanje pravic zaprtih oseb, med katere sodijo tudi redni stiki z njihovimi bližnjimi. Zavedamo se pomena obiskov za ohranjanje družinskih in socialnih vezi ter za procese rehabilitacije. V zvezi z ugotovitvijo Odbora, da naj bi v posameznih primerih dejanski čas za obisk vključeval tudi postopke spremstva in varnostnih pregledov, pojasnjujemo, da smo v zavodih takšne prakse že naslovili in ustrezno ukrepali.

V ZPKZ Ljubljana je bila ta ugotovitev dodatno obravnavana na ravni vodstva zavoda, kjer so bila vsem zaposlenim znova posredovana jasna navodila, da mora vsak obisk trajati najmanj eno polno uro, ne glede na čas, potreben za spremstvo zaprtih oseb in izvajanje varnostnih ukrepov. Izvajanje navodil se bo redno spremljalo in po potrebi tudi ukrepalo ob morebitnem odstopanju.

V ZPKZ Koper navedena praksa ni bila potrjena. Po zagotovilih vodstva zavoda se čas obiska začne beležiti šele, ko sta tako zaprta oseba kot obiskovalec navzoča v prostoru za obisk, ne glede na trajanje predhodnih postopkov. Obenem se vodstvo redno odziva na morebitne pritožbe zaprtih oseb, ki se obravnavajo dokumentirano in preverljivo.

Zaradi zagotavljanja enotnosti in transparentnosti bo URSIKS še naprej pozorno spremljal izvajanje pravil glede obiskov v vseh zavodih.

71. /../ Odbor slovenskim organom priporoča, da sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo zagotovili pregled postavitve prostora za obiskovalce v ZPKZ Koper, da se zapornikom in njihovim obiskovalcem zagotovi ustrezna zasebnost. Poleg tega Odbor verjame, da bo poskrbljeno za to, da bodo v novem zavodu za prestajanje kazni zapora, ki se gradi v Ljubljani, zagotovljeni ustrezni prostori za obiske, ki bodo po velikosti ustrezali zmogljivosti zapora.

URSIKS se zaveda pomena zagotavljanja primerne zasebnosti med obiski zaprtih oseb in njihovih bližnjih, saj so kakovostni medosebni stiki pomemben dejavnik pri ohranjanju družinskih vezi in uspešni resocializaciji.

V ZPKZ Koper je bila arhitekturna zasnova prostorov za obiske oblikovana tako, da v največji možni meri omogoča zasebnost, pri tem pa upošteva tudi varnostni vidik, ki je nujen zaradi raznolikih varnostnih režimov zaprtih oseb. Zaprte osebe, ki prestajajo kazen v svobodnejšem režimu, imajo možnost obiskov brez prisotnosti nadzora v posebej urejenem prostoru, kjer so lahko s svojimi družinskimi člani povsem sami.

URSIKS razume priporočilo Odbora kot konstruktivno spodbudo za nadaljnje izboljšave. Preučena bo možnost dodatne zaščite zasebnosti z ustreznimi tehničnimi rešitvami (npr. delna zatemnitev s folijo), v kolikor bo to možno iz vidika varnosti.

Ob tem poudarjamo, da bo v okviru izgradnje novega zapora v Dobrunjah posebna pozornost namenjena oblikovanju prostorno ustreznih in funkcionalno sodobnih prostorov za obiske, ki bodo po velikosti in zasnovi skladni z zmogljivostjo zavoda ter bodo omogočali višjo raven zasebnosti in človeške bližine v varnem okolju.

73. /.../ Odbor pozdravlja ureditev brezplačnih klicev prek VoIP in spodbuja slovenske organe, naj razmislijo, kako bi to možnost lahko še razširili.

URSIKS se zahvaljuje Odboru za priznanje dosedanjih prizadevanj pri vzpostavitvi možnosti brezplačnih VoIP klicev in v celoti deli stališče o pomembnosti ohranjanja rednih stikov zaprtih oseb z njihovimi bližnjimi, kar pomembno prispeva k ohranjanju duševne stabilnosti, zmanjševanju občutka izoliranosti in uspešnejši resocializaciji.

VoIP klici so se v praksi izkazali kot učinkovita oblika sodobne komunikacije, ki dopolnjuje tradicionalne oblike obiskov in telefonskih stikov. V vseh zavodih za prestajanje kazni se ti klici že izvajajo z uporabo zavodskih tablic, dostop pa je tehnično omejen izključno na preverjene aplikacije, kot je Skype.

Zavedamo se, da trenutno obstajajo razlike v pogostosti in dostopnosti VoIP klicev med obsojenci in priporniki, predvsem zaradi organizacijskih in kadrovskih omejitev. Zato URSIKS skupaj z zavodi aktivno preučuje možnosti širitve uporabe VoIP tehnologije, tudi v smislu večje vključenosti socialno šibkejših posameznikov, in iskanja rešitev za bolj redno izvajanje klicev pri pripornikih.

V ta namen razmišljamo tudi o implementaciji celostnega sistema za digitalno komunikacijo, ki bi omogočal varno, nadzorovano in dostopno elektronsko komunikacijo (videoklici, dopisovanje, naročanje na storitve) v okviru poenotenega tehničnega sistema za vse zavode. Tak sistem bi pomembno prispeval k standardizaciji, večji dostopnosti in dolgoročni vzdržnosti digitalnih komunikacijskih možnosti za zaprte osebe.

URSIKS ostaja zavezan nadaljnjemu razvoju rešitev, ki bodo v čim večji možni meri omogočale ohranjanje stikov zaprtih oseb z zunanjim svetom.

77. /.../ Delegacija je vseeno prejela nekaj obtožb, da se kot odziv na disciplinske prestopke proti zapornikom še vedno izvajajo nekateri ukrepi, kot so uvedba ločenih obiskov, namestitvev v zaprtem režimu v celici za eno osebo ali prepoved dostopa do fitnesa za določeno časovno obdobje. Zdi se, da so bili ti ukrepi uvedeni kot neformalna kazen v izogib formalnim disciplinskim postopkom in zgoraj navedenim zaščitnim ukrepom, ki jih spremljajo. Odbor priporoča, naj slovenski organi sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da se z upravnimi ukrepi ali neformalnim kaznovanjem ne zaobidejo formalni disciplinski postopki.

URSIKS v celoti podpira načelo, po katerem morajo biti vsi ukrepi zoper zaprte osebe, ki pomenijo poseg v njihove pravice ali svoboščine, izvedeni v skladu s predpisanim postopkom ter podvrženi ustreznemu nadzoru in pritožbenim mehanizmom.

Vsi zavodi so zavezani k izvajanju disciplinskih postopkov v skladu z določbami Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1), ki jasno opredeljuje vrste disciplinskih prestopkov, možne sankcije ter pravico obsojenca do zagovora in pravnega varstva.

V zvezi z ugotovitvijo Odbora bomo pozvali vodstva vseh zavodov, da ponovno preverijo prakso izvajanja vseh ukrepov kot so npr. začasna prepoved obiskov, omejen dostop do skupnih prostorov, prepoved dostopa do fitnesa ipd..., in zagotovijo, da ti ne delujejo kot nadomestek formalnim postopkom. Če so takšni ukrepi uvedeni, morajo temeljiti na jasno opredeljenih varnostnih razlogih, biti dokumentirani in časovno omejeni.

80. V ZPKZ Ljubljana [...] Odbor ugotavlja, da je bila v teh primerih namestitev ustrezno podaljševana s pisno odločbo v 12-urnih intervalih in da skupno trajanje ni preseglo največ 72 ur, kot določa zakonodaja. Kljub temu želi opozoriti, da bi morala biti vsaka taka namestitev kar najkrajša in da bi bilo treba zadevnim osebam redno nuditi koristen človeški stik, ki bi jim pomagal, da se umirijo. Odbor verjame, da se bodo te smernice izvajale tudi v ZPKZ Ljubljana.

URSIKS se zaveda, da namestitev zaprte osebe v posebni prostor, z ukrepom začasnega odvzema oblačil in namestitvijo s posebnim dvodelnim zaščitnim kombinezonom, predstavlja velik poseg v osebno dostojanstvo in integriteto posameznika. Zato se tak ukrep uporabi izključno v izjemnih primerih, ko gre za neposredno nevarnost za življenje ali zdravje zaprte osebe same ali drugih, ter ko ni mogoče zagotoviti varnosti z blažjimi sredstvi.

Temeljna usmeritev zavodov je vključno z osebnim pregledom zgolj preprečiti, da bi oseba v tem posebej varovanem prostoru lahko kakorkoli škodovala sebi ali drugim. Z drugimi besedami, je že sama ocena in odločitev za namestitev posameznika v poseben prostor temeljito pretehtana in se izvrši zgolj in samo takrat, ko je to nujno potrebno, posledično pa je nujno potreben tudi osebni pregled, ki se ga izvede, takoj ko je to možno varno izvesti, predvsem pa v skladu z veljavno zakonodajo ob upoštevanju zagotavljanja varnosti nameščene osebe kot tudi zaposlenih.

ZPKZ Ljubljana, kjer je bil tak ukrep v praksi uporabljen, izvaja postopek skladno z zakonodajo, ki določa najdaljše trajanje ukrepa (do 72 ur) ter obvezno izdajo pisne odločbe na vsakih 12 ur, kar omogoča sprotno presojo o utemeljenosti nadaljnje namestitve. Ob vsakem takem primeru se opravi osebni pregled, in sicer takoj, ko je to mogoče varno izvesti, ob upoštevanju varnosti tako zaprte osebe kot zaposlenih.

URSIKS se hkrati v celoti strinja s priporočilom Odbora, da mora biti vsaka namestitev časovno čim krajša in da je potrebno zaprtim osebam tudi v teh pogojih zagotoviti redne in človeške stike, ki lahko prispevajo k umiritvi njihovega stanja. V ta namen je usmeritev, da so takšne osebe v stiku s psihologom, strokovnim delavcem ali zdravstvenim osebjem, kadar je to varno izvedljivo. Vzpostavljen je tudi interni nadzor nad uporabo tega ukrepa, vključno z dokumentiranjem razlogov, trajanja, kontaktov in izhodne ocene stanja.

Tudi v prihodnje bo URSIKS dodatno izvajal nadzor nad izvajanjem tega ukrepa na sistemski ravni, s ciljem, da se ukrep uporablja resnično zgolj kot zadnja možnost.

82. Od zapornikov, nameščenih v oblazinjeno celico, so sistematično zahtevali, naj se slečejo, in jim priskrbeli poseben bel kombinezon za preprečevanje samomora. Odbor ponovno poudarja svoje stališče, da je treba od zapornikov, če so nameščeni v oblazinjeno celico, zahtevati, da slečejo svoja oblačila in si nadenejo posebna oblačila za zaščito pred samomorom le, če je to potrebno glede na individualno oceno tveganja.

URSIKS se strinja s stališčem Odbora, da je treba ukrepe, povezane z odvzemom oblačil in nadomestitvijo z zaščitnim kombinezonom v posebej varovanem prostoru, uporabljati zgolj na podlagi individualne ocene

tveganja, ki mora temeljiti na konkretnih varnostnih, zdravstvenih ali psiholoških okoliščinah vsakega posameznega primera.

V slovenskem zaporskem sistemu je takšen ukrep predviden kot skrajni varnostni ukrep, ki se lahko uporabi le ob jasno opredeljenih razlogih, določenih v 236. členu ZIKS-1, na primer ob nevarnosti za življenje, zdravje, beg ali nasilno vedenje zaprte osebe. Odločitev o namestitvi v posebej varovan prostor vedno spremlja strokovna presoja, ki vključuje tudi presojo o potrebnosti nadomestnega oblačila, namenjenega varovanju življenja in telesne integritete posameznika. To oblačilo – pogosto imenovano tudi »zaščitni kombinezon« – ni namenjeno kaznovanju ali standardnemu postopku, ampak je del varnostne ocene v izjemnih primerih, ko obstaja neposredno tveganje za samopoškodbo ali nasilje.

Zavodi, vključno z ZPKZ Ljubljana in ZPKZ Koper, izvajajo individualne ocene tveganja ob vsakem tovrstnem ukrepu. Odvzem osebnih oblačil in nadomestitev z zaščitnim oblačilom se torej ne izvaja avtomatično ali rutinsko, temveč vedno ob predhodni strokovni presoji, ki se dokumentira.

URSIKS bo v prihodnjem obdobju dodatno okrepil priporočila za dosledno uporabo individualizirane ocene tveganja v vseh primerih, kjer se uporablja zaščitni kombinezon s poudarkom na sorazmernosti ukrepov in spoštovanju dostojanstva posameznika.

86. /.../ Še vedno pa informacijsko gradivo, ki je bilo pokazano delegaciji, ni vsebovalo informacij o možnostih in postopkih za vložitev internih pritožb v zavodih za prestajanje kazni zapora. Še več, v ZPKZ Koper je bilo slišati nekaj obtožb, da ob sprejemu niso bile zagotovljene pisne informacije ter da so se morali na novo sprejeti zanašati na nasvete sozaprtnikov. Te pomanjkljivosti je treba odpraviti.

URSIKS se v celoti strinja s priporočilom Odbora, da morajo biti zaprte osebe že ob sprejemu jasno in nedvoumno obveščene o svojih pravicah, vključno z možnostmi in postopki za vlaganje pritožb znotraj zaporskega sistema.

Ob sprejemu v zavod operativni vodja zaprti osebi predstavi osnovne informacije ter ji vroči hišni in dnevni red zavoda. Gradivo je na voljo v slovenskem, italijanskem, angleškem in nemškem jeziku, prejem gradiva se dokumentira s podpisom. V primerih, ko zaprta oseba ne razume nobenega od navedenih jezikov, se zagotovita pomoč sodelavcev ali tolmačev, v nujnih primerih pa tudi druge zaprte osebe, ki govorijo ustrezni jezik.

V 48 urah po sprejemu z osebo vzpostavi stik strokovni delavec, ki ji predstavi življenje v zavodu in sistem delovanja, vključno z možnostmi oddaje pritožb, pobud in vlog, tudi z uporabo prevajalnika, če je to potrebno. Pisne pritožbe je možno vložiti kadarkoli – osebno, preko strokovnih ali drugih delavcev zavoda ali anonimno z oddajo v namenski nabiralnik. Pritožbe so lahko naslovljene tudi neposredno na zunanje nadzorne institucije. Pripornike dodatno tedensko obiskuje predstavnik sodišča, kar predstavlja še dodatno varovalko pri uresničevanju njihovih pravic.

Kljub obstoječim mehanizmom se URSIKS strinja s priporočilom Odbora, da je treba dostopnost informacij še izboljšati in zagotoviti, da informacijsko gradivo zajema tudi jasna, pisna navodila o možnostih vlaganja internih pritožb. Zato bomo:

- poskrbeli, da bo to gradivo zagotovljeno vsaki novi zaprti osebi ob sprejemu,
- dodatno usposobili osebe, ki sodeluje v postopku sprejema, za dosledno izvajanje obveščanja.

87. /.../ Čeprav so bile pritožbe, ki so jih vložili zaporniki, dodane v njihove osebne spise, pa še vedno ne obstaja centralni register pritožb, ki bi omogočal pregled nad pritožbami in ukrepi, ki so bili sprejeti za njihovo obravnavo. Odbor meni, da bi bilo treba vse pisne pritožbe evidentirati in voditi statistiko o

vrstah vloženih pritožb, ki bi vodstvu pokazala področja, glede katerih v zavodu vlada nezadovoljstvo. Odbor ponavlja svoje priporočilo, da se glede na te pripombe pregledajo obstoječi postopki in prakse v ZPKZ Koper in ZPKZ Ljubljana ter po potrebi v vseh drugih zaprtih po Sloveniji.

URSIKS se strinja s priporočilom Odbora, da bi sistematično evidentiranje pisnih pritožb zaprtih oseb ter analiza njihovih vsebin lahko predstavljala dragocen vir informacij za prepoznavanje področij nezadovoljstva zaprtih oseb ter usmerjanje izboljšav v delovanju zavodov. V vseh zavodih zaprtim osebam omogočamo neposredno in anonimno oddajo pisnih pritožb, najpogosteje preko zaupnih nabiralnikov na oddelkih ali s pomočjo osebja zavoda. Posebej se evidentirajo pritožbe, naslovljene na zunanje institucije, kar omogoča sledljivost in uraden odziv. Pritožbe, naslovljene neposredno na zaprto osebo, se vložijo v njegov osebni spis, kar omogoča individualno obravnavo in ukrepanje, kadar je to potrebno.

URSIKS bo na podlagi priporočila Odbora preučil možnosti za poenostavljeno vsebinsko analizo pritožb, brez uvedbe dodatnih obremenjujočih evidenčnih obveznosti. V tej smeri že nekateri zavodi, kot je ZPKZ Koper, razvijajo osnovno elektronsko orodje, ki bo omogočalo spremljanje ponavljajočih se in vsebinsko pomembnejših pritožb (npr. glede pogojev bivanja, ravnanja osebja, dostopa do storitev ipd.), kar omogoča boljši vpogled v širšo problematiko, brez potrebe po beleženju vsake manjše individualne pripombe.

Na ravni URSIKS tako ne predvidevamo vzpostavitve centralnega registra vseh pritožb, temveč ciljno spremljanje tematskih sklopov nezadovoljstva, ki so relevantni za sistemske izboljšave. Na ta način bomo zagotovili preglednost in usmerjenost v kakovost, hkrati pa ohranili operativno učinkovitost in administrativno vzdržnost sistema.

88. /../ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo ukrepe, vključno s spremembo ustreznih predpisov, s katerimi bodo zagotovili, da se od zapornikov, pri katerih se opravi pregled, ne zahteva, da hkrati slečejo vsa svoja oblačila; tj. osebi je treba dovoliti, da sleče oblačila nad pasom in se obleče, preden sleče nadaljnja oblačila.

URSIKS se strinja s priporočilom Odbora, da mora biti osebni pregled zaprtih oseb izveden na način, ki spoštuje človekovo dostojanstvo, hkrati pa zagotavlja potrebno raven varnosti v zavodih.

Osebni pregledi, ki vključujejo razgalitev, se izvajajo izključno na podlagi varnostnih razlogov in v primerih, ko obstaja utemeljen sum poskusa vnosa nedovoljenih predmetov ali substanc. Izvajajo se brez prisotnosti drugih zaprtih oseb ter jih opravlja strokovno usposobljeno osebje istega spola kot oseba, ki se pregleduje. Postopek poteka v skladu z določbami Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, ki določajo, da se obsojencu za čas pregleda omogoči nošenje dvodelnega nadomestnega oblačila. Po pregledu zgornjega dela telesa se obsojenec lahko obleče nazaj v zgornji del svojih pregledanih oblačil, preden se nadaljuje s pregledom spodnjega dela telesa. S tem je zagotovljena postopnost in diskretnost ob razgaljanju, kar pomembno prispeva k spoštovanju človekovega dostojanstva.

V skladu s petim odstavkom 236.f člena ZIKS-1 se za osebni pregled izda pisna odredba, ki vključuje razlog in datum pregleda. Pregled se praviloma ne opravlja v času nočnega počitka zaprtih oseb, razen če bi bilo odlašanje nevarno.

Ob tem se URSIKS zaveda pomena osebnega pristopa ter občutljivosti tovrstnega postopka za posameznika. Zato bomo okrepili usposabljanja pravosodnih policistov, ki izvajajo osebne preglede, z namenom:

- dodatne ozaveščenosti o vidikih spoštovanja dostojanstva,
- uporabe primerne komunikacije in strokovnega odnosa,
- ter doslednega upoštevanja načela sorazmernosti pri izvedbi pregleda.

Verjamemo, da lahko s strokovnim ravnanjem in primerno komunikacijo osebja zagotovimo, da je vsak pregled izveden na najmanj invaziven način, skladno z zakonskimi določbami in brez potrebe po dodatnih spremembah predpisov, ki že zdaj določajo jasno pravno podlago in meje posega.

B. SOCIALNOVARSTVENI ZAVODI

92. Glede na to, da sta za oskrbo oseb z zahtevnim vedenjem s privolitvijo potrebna ustrezno okolje in zadostno število ustrezno usposobljenih zaposlenih, želi odbor prejeti posodobljene informacije o postopku verifikacije za varovane oddelke in stanju glede zaposlenih v socialnovarstvenih zavodih ter o doseženem napredku pri deinstitucionalizaciji teh zavodov, vključno z varovanimi oddelki.

Na dan 31. 12. 2024 je bilo po zbranih obdelanih podatkih Skupnosti socialnih zavodov Slovenije v posebnih socialnovarstvenih zavodih zaposlenih skupaj 1.198 oseb, ki zagotavljajo podporo 2.030 uporabnikom.

Ministrstvo za solidarno prihodnost je marca 2024 objavilo Strategijo Republike Slovenije za deinstitucionalizacijo v socialnem varstvu za obdobje 2024–2034, ki predvideva, da se bo v naslednjih 10 letih iz socialnovarstvenih zavodov za ljudi z oviranostjo, preselilo 3.500 ljudi v skupnost. Ministrstvo za solidarno prihodnost je prav tako pripravilo predlog spremembe Zakona o socialnem varstvu, ki uvaja novo storitev podpora v skupnosti, ki bo ljudem iz zavodov omogočila preselitev v skupnost, vzpostavlja pa tudi delni moratorij na nove sprejeme v zavode za ljudi z oviranostjo. V pripravi je javni razpis, ki bo omogočil vzpostavitev 16 multidisciplinarnih timov, ki bodo podporo v skupnosti zagotavljali. Naloga vsakega izmed timov bo preseliti vsaj 20 uporabnikov iz zavodov v skupnost. Glede varovanih oddelkov si Ministrstvo za solidarno prihodnost trenutno prizadeva za umestitev storitve »aftercare«, tj. storitev podpore pri okrevanju po odpustu iz varovanega oddelka v Zakon o duševnem zdravju. Ta bo omogočala večjo prehodnost iz varovanih oddelkov v skupnost, saj je zdaj povprečna doba bivanja na varovanem oddelku zelo dolga, ravno zaradi pomanjkanja storitev, ki bi ljudem omogočile prehod v skupnost.

Ministrstvo za solidarno prihodnost je v postopkih verifikacij naredilo pomemben premik. V letu 2024 je ministrstvo pripravilo in sprejelo nov Pravilnik o tehničnih, prostorskih in kadrovskih pogojih za verifikacijo varovanih oddelkov pri izvajalcih institucionalnega varstva in postopku njihove verifikacije (Uradni list RS, št. 34/24), ki ureja prostorske in kadrovske pogoje za verifikacijo varovanih oddelkov. V skladu z Zakonom o duševnem zdravju je Ministrstvo za solidarno prihodnost julija 2024 vzpostavilo evidenco socialnovarstvenih zavodov, pri katerih so organizirani varovani oddelki. Evidenca vzpostavlja pregled nad mrežo varovanih oddelkov po vrsti in zasedenosti zmogljivosti ter zagotavlja ažurne podatke glede dejanske zasedenosti mreže varovanih oddelkov, saj morajo socialnovarstveni zavodi, pri katerih so organizirani varovani oddelki, podatke redno posodabljati, in sicer najpozneje v treh dneh od nastanka ali spremembe. Z vzpostavitvijo evidence in mreže varovanih oddelkov menimo, da se bodo odpravile težave s prezasedenostjo varovanih oddelkov. Nadalje s kakovostno urejeno dolgotrajno oskrbo in podporo v skupnosti v prihodnosti pa verjamemo, da se bo zmanjšalo število namestitev v varovanih oddelkih.

Ministrstvo za solidarno prihodnost je na podlagi sklepa Vlade Republike Slovenije št. 02400-4/2024/7 z dne 14. 3. 2024 ustanovilo delovno skupino za pripravo pravnih podlag za vzpostavitev specializirane enote za

obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju. Menimo, da se bo z vzpostavitvijo specializirane enote odpravila ugotovljena sistemska pomanjkljivost v zvezi z nameščanjem oseb, ki potrebujejo stalni nadzor in varstvo, zaradi zagotavljanja lastne varnosti in/ali varnosti drugih v prezasedene in prostorsko ter kadrovske neustrezne varovane oddelke socialnovarstvenih zavodov. Vzpostavitev specializirane enote bo pomembno prispevala k odpravi težav s prezasedenostjo varovanih oddelkov v socialnovarstvenih zavodih, posebej, v primeru, da bo njeno delovanje in namen naravnani v obliki skupnostnih pristopov in metod dela, za kar si prizadeva Ministrstvo za solidarno prihodnost.

Ministrstvo za solidarno prihodnost je v letu 2023 naročilo ciljni raziskovalni projekt »Preobrazba varovanih oddelkov v skupnostne oblike odraslih in otrok z oviranostmi«, ki so ga izvedli Fakulteta za socialno delo, Inštitut za socialno varstvo Republike Slovenije in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Cilj projekta je bil pridobiti celovit vpogled v obstoječe stanje in oblikovati usmeritve za prehod v skupnostne oblike oskrbe v skladu s Strategijo Republike Slovenije za deinstitucionalizacijo v socialnem varstvu 2024 -2034. V raziskavo so bili vključeni varovani oddelki posebnih in kombiniranih zavodov in specializirani enoti za otroke in mladostnike. Poročilo je ugotovilo, da trenutna sistemska ureditev ne sledi mednarodnim zavezam k življenju v skupnosti in ne ponuja ustreznih alternativ institucionalizaciji. Uporabniki so dolgotrajno hospitalizirani, prisilna namestitve ne zagotavlja rehabilitacijskega učinka in individualne obravnave posameznika. Raziskava, ki jo je naročilo ministrstvo, potrjuje potrebo po zakonodajnih spremembah in razvoju skupnostnih oblik podpore, ki bodo bolje prilagojene posameznikovim potrebam in bodo nadomestile dosedanje dolgotrajne namestitve.

Ministrstvo za solidarno prihodnost si prizadeva za uspešen strateški prehod k skupnostnim oblikam oskrbe ter učinkovito naslavlja izzive v sistemu ureditve varovanih oddelkov, z namenom izboljšanja kakovosti in dostopnosti storitev za uporabnike.

93. /../ Odbor želi prejeti posodobljene informacije o pilotnem projektu zaprte enote za otroke v Centru za usposabljanje, delo in varstvo Dornava, vključno z rezultati in načrti organov za obdobje po zaključku pilotnega projekta.

Ministrstvo za solidarno prihodnost obravnava otrok in mladostnikov z najtežjimi čustvenimi in vedenjskimi motnjami rešuje prioritarno in išče načine za vzpostavitev drugačne podpore za otroke in mladostnike z oviranostjo. Ob tem si prizadeva za celovito rešitev problematike. V letih 2020 in 2021 sta se na podlagi ugotovitev delovne skupine v koordinaciji Ministrstva za delo, družino, in socialne zadeve ter strokovnih ocen izvajalcev v zavodih za usposabljanje pričela izvajati dva projekta za nadgradnjo storitev za otroke in mladostnike z psihosocialno oviranostjo in z najbolj intenzivnimi potrebami, ki ju je po svoji ustanovitvi prevzelo Ministrstvo za solidarno prihodnost. Projekta sta bila izvedena zaradi zaznanih potreb po zagotavljanju podpore otrokom z oviranostjo z najbolj intenzivnimi potrebami, ki so s sklepom sodišča nameščeni v institucionalno varstvo in potrebujejo dodatno specializirano varovano obravnavo

Projekta se izvajata v sodelovanju dveh zavodov za usposabljanje (Zavod za usposabljanje, delo in varstvo /ZUDV Dornava in Center za usposabljanje, delo in varstvo/CUDV Draga). Ministrstvo za solidarno prihodnost je zagotovilo sredstva za izboljšanje tehničnih pogojev in prilagoditev ter boljše kadrovske pogoje z dodatnimi zaposlitvami na področju socialne oskrbe in zdravstvene dejavnosti. Zavoda sta pripravila protokole in

smernice za sprejem in delo z otroki in mladostniki. Ministrstvo je tudi v raziskavo o varovanih oddelkih, omenjeno v prejšnji točki, vključilo tudi dve zaprti enoti za otroke v Centru za usposabljanje, delo in varstvo Dornava in Draga. Raziskava je pokazala, da v enem izmed centrov uspešno delajo z otroki s pristopi pozitivne vedenjske podpore, v drugem pa pogosto uporabljajo terapevtske in posebne varovalne ukrepe⁵.

Na podlagi rezultatov raziskave Ministrstvo za solidarno prihodnost išče bolj ustrezne načine za zagotavljanje podpore otrokom z oviranostjo z zelo intenzivnimi potrebami. Pripravlja rešitve v okviru predlagane spremembe zakonodaje s področja socialnega varstva, ki bi omogočile storitve preprečevanja institucionalizacije, kot tudi storitve podpore v skupnosti za otroke z intenzivnimi potrebami.

Ministrstvo za solidarno prihodnost meni, da je treba otrokom in mladostnikom z najtežjimi čustvenimi in vedenjskimi motnjami oz. njihovim družinam zagotoviti pomoč in podporo čim prej, s ciljem preprečevanja nameščanja otrok v institucije.

97. /.../ Odbor verjame, da bodo zaposleni v socialnovarstvenem zavodu Lukavci ostali pozorni na morebitne znake neprimerne interakcije med stanovalci, da bodo zaščitili njihovo zasebnost in varnost. Zato Odbor meni, da je treba na vrata stranišč in kopalnic namestiti ključavnice, ki bodo zaposlenim omogočale, da po potrebi vstopijo, hkrati pa je treba povečati raven nadzora.

Ministrstvo za solidarno prihodnost sporoča, da je Zavod Lukavci podal pojasnilo glede povečanja ravni nadzora: na enoti 1 (»Grad«), kjer biva 38 stanovalcev je zagotovljena 24-urna prisotnost zaposlenih. V nočni izmeni je prisoten 1 zdravstveni delavec, v dopoldanski izmeni sta prisotna 2 zdravstvena delavca (zdravstveni tehnik in bolničar - negovalec), v popoldanski izmeni sta prisotna 2 zdravstvena delavca (zdravstveni tehnik in bolničar-negovalec). Prav tako je na enoti 1 (»Grad«) razporejena tudi diplomirana medicinska sestra, ki sicer ni ves čas prisotna. Stanovalcem je omogočena udeležba v aktivnostih delovne terapije, kjer sta jim na razpolago delovna terapevtka in animator. Na enoti sta prisotna še strežnica in oskrbovalka, v dopoldanski in popoldanski izmeni.

Informacija glede zagotavljanja zasebnosti in varnosti na straniščih in v kopalnicah: v straniščih in kopalnicah enote »Grad« so v Zavodu Lukavci uredili, da so na vrata stranišč in kopalnic nameščene take ključavnice, ki zaposlenim omogočajo, da po potrebi vstopijo.

99. Odbor sicer razume, da je stanovalec, nastanjen v tej sobi, večino časa preživel zunaj sobe, vendar meni, da sobe brez razgleda ven, če je le mogoče, ne bi smeli uporabljati za dolgotrajno nastanitev stanovalcev.

Zavod Lukavci je podal pojasnilo, da je prostor, kjer je okno nameščeno pod strop, namenjeno izvajanju posebnega varovalnega ukrepa - telesno oviranje s pasovi. Zaradi preteklih namestitev stanovalcev preko sklepa sodišča za namestitev na varovani oddelek, ki so določala namestitev, četudi ni bilo prostega mesta, so bili primorani namestitev izvesti v skupne prostore (dnevni prostor z jedilnico). V iskanju rešitev za bolj primerno namestitev, so sobo za izvajanje posebnega varovalnega ukrepa - telesno oviranje s pasovi,

⁵ Povezava na rezultate raziskave: fsd.uni-lj.si/raziskovalno_in_razvojno_delo/projekti/arhiv_projektov/2023101712552214/#publikacije (Poročilo o raziskavi V5-2335)

preuredili v sobo za bivanje in na ta način preprečili namestitve v dnevni prostor z jedilnico. Stanovalec, ki je trenutno nameščen v tej sobi, je agresiven in ogroža druge, zato ni možno, da v sobi sobiva še s kom drugim.

100. Poleg tega, da so sobe, namenjene za dva stanovalca, na oddelku VO D uporabljali kot troposteljne, je bilo treba na tem oddelku eno sobo za druženje in dejavnosti spremeniti v dvoposteljno sobo.⁶ Kljub temu da je soba na splošno zagotavljala ustrezne materialne pogoje (čeprav v nasprotju z drugimi sobami ni imela sanitarij), bi se lahko v drugačnih razmerah uporabljala za dejavnosti za manjše skupine stanovalcev, umirjanje sporov in umirjanje vznemirjenih stanovalcev, da bi se izognili uporabi ukrepov za oviranje (glej tudi Error! Reference source not found.. odstavek).

Zavod Lukavci je podal pojasnilo, da so na varovanem oddelku D dvoposteljne sobe. Zaradi izdanih sklepov sodišč o namestitvi na varovani oddelek so morali v sobe dodati posteljo, kakor tudi v sobo za druženje in dejavnosti. Soba za druženje in dejavnosti so sprostili dne 9. 1. 2025 in je bila do dne 9. 3. 2025 sproščena in namenjena prvotnemu namenu. Zaradi prejetega sklepa sodišča o namestitvi na varovani oddelek je soba ponovno zasedena.

101. /.../ Po navedbah vodstva zavoda je bilo načrtovano, da bo »Grad« v okviru deinstitutionalizacije socialnovarstvenih zavodov zaprt. Odbor spodbuja slovenske organe, naj te načrte uresničijo, in želi v zvezi s tem prejeti podrobnejše informacije, vključno s predvidenim časovnim načrtom.

Ministrstvo za solidarno prihodnost je pripravilo načrt vstopa posameznih zavodov v proces preobrazbe na podlagi metodologije za izbor socialnovarstvenih zavodov, ki vstopijo v proces preobrazbe v obdobju 2024 – 2027 (obdobje prvega akcijskega načrta StaDI24-34), in sicer bodo zavodi v preobrazbo vstopali po naslednjem vrstnem redu: Hrastovec, Dom na Krasu, Dom Lukavci, Impoljca, Dom Nine Pokorn-Grmovje (DNPG), Prizma Ponikve, Marof in Petrovo Brdo. Ne glede na pripravljen vrstni red zavodov, pa lahko v okviru prvega nacionalnega akcijskega načrta v preobrazbo vstopijo tudi drugi socialnovarstveni zavodi, ki izkažejo svoj interes in pripravijo načrt preobrazbe.

104. /.../ Odbor priporoča, da se okrepi multidisciplinarni pristop do stanovalcev in da se za vsakega stanovalca pripravi en celovit načrt oskrbe. Poleg sodelovanja stanovalcev pri pripravi in pregledu njihovih individualnih načrtov zdravljenja je treba stanovalcem zagotoviti pisni pregled osnovnih elementov načrta, po potrebi na njim razumljiv način.

V pilotnem projektu deinstitutionalizacije Doma na Krasu, ki je bil v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter je leta 2023 prešel na Ministrstvo za solidarno prihodnost, je zavod, ki je bil v preobrazbi skupaj z Inštitutom Republike Slovenije za socialno varstvo identificiral ravno problem razpršenosti različnih načrtov za uporabnike. V okviru projekta so nadgradili metodo osebnega načrtovanja tako, da ima zdaj uporabnik en sam celovit načrt, ki zajema vse njegove potrebe in se ne deli več na različne stroke.

Ministrstvo za solidarno prihodnost si že in si bo tudi v prihodnje prizadevalo za uveljavljanje multidisciplinarnega pristopa, ter pripravo celovitega načrta, ki je prilagojen uporabnikovim potrebam in zapisan v jeziku, ki ga uporabnik razume.

110. Odbor verjame, da bodo te smernice ustrezno upošteevane pri pripravi omenjenega obrazca za beleženje poškodb in se bodo nato učinkovito izvajala v praksi v socialnovarstvenem zavodu Lukavci

⁶ Soba je merila okrog 18 m².

ter v drugih socialnovarstvenih zavodih po Sloveniji. Kot so predvideli slovenski organi, bo potrebno tudi usposabljanje ustreznih zdravstvenih delavcev.

V zvezi z obrazcem, ki bo standardiziral beleženje podatkov in zagotovil, da bo zdravstvena dokumentacija vsebovala opis objektivnih medicinskih ugotovitev (vključno z vrsto, lokacijo, velikostjo in posebnimi značilnostmi posamezne ugotovljene poškodbe) ter oceno skladnosti med domnevnim slabim ravnanjem in medicinskimi ugotovitvami, Ministrstvo za zdravje pojasnjuje, da je predlog obrazca z navodili in s prilogami posredovalo v strokovni pregled Zdravniški zbornici Slovenije. Pri pripravi predloga obrazca so bile upoštevane usmeritve iz Istanbulskega protokola in smernice iz poročila CPT.

111. /.../ Odbor priporoča, da se ob nepričakovani smrti stanovalca socialnovarstvenega zavoda opravi obdukcija, razen če zdravstveni organ, ki je neodvisen od zavoda, meni, da obdukcija ni potrebna. Na ta način ne pride do morebitnega nasprotja interesov.

Vezano na priporočilo odbora Ministrstvo za zdravje pojasnjuje, da je v skladu z 10. členom Pravilnika o pogojih in načinu opravljanja mrliško pregledne službe (Uradni list RS, št. 99/22) obdukcija obvezna v primerih, kadar se ne da ugotoviti vzroka smrti, na zahtevo zdravnika, ki je umrlega zdravil, in kadar gre za sum nalezljive bolezni. V primeru nejasnega ali pomanjkljivega vzroka smrti lahko obdukcijo pred upepelitvijo zahteva krajevno pristojni mrliški preglednik krematorija. Obdukcija se lahko opravi tudi na predlog zakonca, zunajzakonskega partnerja, partnerja partnerske zveze in nesklenjene partnerske zveze, otrok in posvojencev, kadar teh oseb ni, pa pokojnikovih staršev, če se ne strinjajo z ugotovljenim vzrokom smrti. Ministrstvo za zdravje meni, da navedeno zagotavlja ustrezen nadzor nad opravljenim mrliškim pregledom.

121. Uporaba recepta 'po potrebi' za hitro delujoča pomirjevala :/.../ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo potrebne ukrepe, da zagotovijo, da se bodo te smernice ustrezno upoštevale pri pripravi sprememb Zakona o duševnem zdravju in da se bodo nemudoma učinkovito izvajale v praksi v socialnovarstvenem zavodu Lukavci ter po potrebi v vseh drugih socialnovarstvenih zavodih po Sloveniji.

Ministrstvo za zdravje bo priporočilo odbora skrbno preučilo v sodelovanju s stroko, izvajalci zdravstvenega in socialnega varstva ter nevladnimi organizacijami v okviru delovne skupine Ministrstva za zdravje, ki pripravlja predlog sprememb in dopolnitev Zakona o duševnem zdravju (Uradni list RS, št. 77/08, 46/15 – odl. US, 44/19 – odl. US, 109/23 in 136/23 – ZIUZDS; v nadaljnjem besedilu: ZDZdr), ki določa pravno podlago za uporabo posebnih varovalnih ukrepov tako v socialnovarstvenih zavodih kot v psihiatričnih bolnišnicah.

122. /.../ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da se spoštuje zmogljivost varovanih oddelkov, ki se odraža v številu sistematiziranih delovnih mest. To bo skupaj z ukrepi za zapolnitev obstoječih prostih delovnih mest in zagotovitev zadostne prisotnosti zaposlenih na varovanih oddelkih v skladu s priporočilom iz 0. odstavka pripomoglo k temu, da bodo zaposleni v zavodu lažje umirjali napetosti ter obvladovali vznemirjene in nasilne stanovalce z lastnimi sredstvi, ne da bi se jim bilo treba zateči k policiji. Na splošno bo to pripomoglo k zmanjšanju potrebe po uporabi sredstev za oviranje, vključno s kemičnim oviranjem.

Ministrstvo za solidarno prihodnost je oblikovalo delovno skupino za vzpostavitev Specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, ki naj bi bila predvidoma umeščena v skupnosti. Menimo, da se bo z vzpostavitvijo specializirane enote odpravila ugotovljena sistemska pomanjkljivost v zvezi z nameščanjem oseb, ki potrebujejo stalni nadzor in varstvo, zaradi zagotavljanja lastne varnosti in/ali varnosti drugih v prezasedene in prostorsko ter kadrovsko neustrezne varovane oddelke

socialno varstvenih zavodov. Vzpostavitev specializirane enote bo pomembno prispevala k odpravi težav s prezasedenostjo varovanih oddelkov v socialno varstvenih zavodih.

127. Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi bodo zagotovili zapolnitev prostih delovnih mest v socialnovarstvenem zavodu Lukavci. Poleg tega je treba sprejeti potrebne ukrepe, s katerimi bodo zagotovili, da sta na vsakem varovanem oddelku ponoči prisotna vsaj dva zaposlena, kot je predvideno.

V letu 2024 je Ministrstvo za solidarno prihodnost sprejelo Zakon o začasnih ukrepih za izboljšanje kadrovskih in delovnih pogojev ter zmogljivosti pri izvajalcih socialnovarstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe. Z njim je predvideno financiranje več ukrepov: sofinanciranje nacionalnih poklicnih kvalifikacij; sofinanciranje sodobnih tehnologij in pripomočkov (s ciljem razbremenitve zaposlenih); sofinanciranje stroškov za pridobitev zahtevane izobrazbe, ki je pri izvajalcu pogoj za zasedbo delovnega mesta; sofinanciranje kadrovskih štipendij; sofinanciranje vključevanja prostovoljcev; sofinanciranje integracijskih programov ob zaposlitvi oseb, ki niso državljani RS ter financiranje dodatnih nalog ZRSZ za podporo zaposlovanja tujcev; zagotavljanje sredstev za aktivnosti za vzpostavitev modela kakovosti in varnosti, vodenja in poročanja kazalnikov kakovosti, informatizacijo spremljanja in poročanja kazalnikov kakovosti in usposabljanja zaposlenih s področja vsebin upravljanja s kakovostjo in upravljanja s kadri. Namen ukrepov je omiliti kadrovski primanjkljaj in hkrati dvigniti kakovost socialnovarstvenih storitev.

Dom Lukavci pojasnjuje, da so na dveh varovanih oddelkih, ki sicer nista verificirana, ponoči zagotovili prisotnost dveh zaposlenih. Za ostale tri varovane oddelke je v centralni ambulanti zavoda vedno na razpolago zdravstveni tehnik, ki se po potrebi vključi v proces dela.

130. /.../ Odbor želi pridobiti potrditev, da stanovalci in njihovi skrbniki prejmejo kopijo sodnega sklepa o namestitvi na varovani oddelok brez privolitve ali podaljšanju veljavnosti takšnega sklepa.

Ministrstvo za pravosodje je z dopisom pozvalo vseh 44 okrajnih sodišč v Sloveniji, ki so po Zakonu o duševnem zdravju pristojna za izdajo sklepov o namestitvi na varovani oddelok posebnega socialnovarstvenega zavoda, da potrdijo način vročanja. Sodišča so se odzvala in zatrdila, da se sodne odločbe (sklep o namestitvi na varovani oddelok brez privolitve ali podaljšanju veljavnosti takšnega sklepa) vročajo osebno naslovnikom, to je osebi, o kateri namestitvi se odloča, kot tudi po pooblaščenca (odvetniku, ki ji ga sodišče postavi po uradni dolžnosti), pa tudi skrbniku oziroma najbližjim svojcem pridržanih oseb, in sicer osebno z uporabo poštnih storitev. V nekaterih primerih se sklep vroča tudi socialnovarstvenim zavodom. Sodišča prejmejo nazaj podpisane vročilnice. Vsa dokazila o izkazanih vročitvah se na sodišču vodijo v posamičnih sodnih zadevah.

132. Privolitev v zdravljenje /.../ Odbor priporoča, da slovenski organi sprejmejo potrebne ukrepe, vključno s spremembo in/ali dopolnitvijo ustrezne zakonodaje, s katerimi bodo zagotovili, da se bodo te smernice učinkovito izvajale v praksi v socialnovarstvenem zavodu v Lukavcih in tudi v drugih socialnovarstvenih zavodih po Sloveniji

V zvezi s priporočilom odbora Ministrstvo za zdravje pojasnjuje, da se s priporočilom strinja, saj že sedaj tako ZDZdr kot specialni predpis, kot Zakon o pacientovih pravicah (Uradni list RS, št. 15/08, 55/17, 177/20 in 100/22 – ZNUZSZS; v nadaljnjem besedilu: ZPacP) kot splošni predpis, ustrezno določata, da je potrebno za

zdravljenje pridobiti privolitev pacienta na podlagi ustreznega pojasnila, ki ga zdravnik poda osebi v neposrednem stiku, obzirno, na razumljiv način, v celoti in pravočasno, in sicer o zdravstvenem stanju in verjetnem razvoju in posledicah bolezni, cilju, vrsti in načinu izvedbe, verjetnosti uspeha ter pričakovanih koristi in izidu predlaganega zdravljenja, možnih tveganjih, neželenih učinkih, negativnih posledicah in drugih neprijetnostih predlaganega zdravljenja, vključno s posledicami njegove opustitve, morebitnih drugih možnosti zdravljenja. V obeh zakonih je tudi ustrezno urejeno, v katerih primerih se lahko opravijo zdravstvene storitve brez privolitve osebe.

Zato bo Ministrstvo za zdravje spodbudilo izobraževanja in osveščanja zaposlenih v socialnovarstvenih zavodih o varstvu človekovih pravic oseb, ki so v institucionalnem varstvu, posebna pozornost bo namenjena varstvu pacientovih pravic, kamor sodi tudi pravica do samostojnega odločanja o zdravljenju.

133. /.../ Odbor priporoča, da se pripravi poenostavljen informativni letak in se ga po potrebi preda stanovalcem ob sprejemu.

Ministrstvo za solidarno prihodnost sporoča, da je Dom Lukavci sledil priporočilu in poenostavljen letak izobesil po oglasnih deskah zavoda.

Ob sprejemu v zavod Dom na Krasu posamezni uporabnik prejme zloženko Pritožbene poti oz. informativni letak. Pritožbene poti so obešene tudi na oglasnih deskah zavoda in stanovanjskih skupin.

V Domu Nine Pokorn Grmovje temu področju namenjajo posebno pozornost. Vsak stanovalec, sprejet na varovano enoto, ob sprejemu prejme slikovno opremljeno in poenostavljeno informativno zloženko, pripravljeno v skladu z njihovimi zmožnostmi razumevanja. Zloženka vključuje:

- osnovne informacije o življenju in organizaciji bivanja na varovani enoti,
- pravice stanovalcev,
- pomembne kontaktne podatke in telefonske številke,
- možnosti vlaganja pritožb in pohval.

Poleg tega vsak stanovalec prejme tudi:

- zloženko Zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja,
- seznam pravic stanovalcev v pregledni in razumljivi obliki,
- hišni red v obliki zloženke,
- strnjene informacije o pritožbenih poteh, predstavljene na dveh straneh v poenostavljeni obliki, ki vsebujejo vse ključne podatke za vlaganje pritožb znotraj zavoda in pri zunanjih organih (npr. varuh človekovih pravic, zastopnik pacientovih pravic, zastopnik pravic oseb na področju duševnega zdravja, ministrstvo, socialna inšpekcija ipd.).

Zavod Hrastovec sporoča, da imajo pripravljena dva informativna letaka za novo sprejete stanovalce varovanih oddelkov: enega za varovani oddelok v bivalni enoti v Lenartu, kjer so nameščeni stanovalci s kognitivnim upadom, drugega za varovane oddelke na sedežu zavoda v gradu Hrastovec. Poenostavljenih letakov oziroma letaka v obliki lahkega branja nimajo, vendar se zavedajo pomena dostopnosti informacij in načrtujejo pripravo tovrstnih gradiv v prihodnje.

134. /../ Odbor priporoča, da se sprejmejo ukrepi, ki bodo zagotovili, da bodo stanovalci (in zaposleni) seznanjeni z možnostjo vlaganja pritožb v škatle za zaupne pritožbe in s postopkom, ki sledi.

Nekateri zavodi (npr. Dom na Krasu) uporabljajo pripravljen interni Pravilnik o pravici do pohval, mnenj, pobud, pripomb in pritožb in način njihovega reševanja. Vse na prvi stopnji obravnava Komisija za sprejem premestitev in odpust. Ob sprejemu uporabnik prejme tudi zloženko Pritožbene poti oz. informativni letak. Pritožbene poti so obešene tudi na oglasnih deskah. Na varovani enoti Doma Nine Pokorn Grmovje je nameščena skrinjica za pritožbe, pohvale in predloge, ki je namenjena stanovalcem. Skrinjico vsakih 14 dni odpre zaposleni na varovani enoti, ki preveri njeno vsebino. Vsako odpiranje se ustrezno zabeleži z zapisnikom. Vsaka prejeta pritožba, tudi anonimna, se obravnava v okviru Komisije za pritožbe in pohvale Doma Nine Pokorn Grmovje, ki deluje skladno z internimi postopki, pri čemer so zagotovljeni zaupnost, nepristranskost in ažurno reševanje zadev. Stanovalce redno spodbujamo k izražanju mnenj, pohval in pritožb, tudi v anonimni obliki, pri čemer jim je osebje po potrebi na voljo za pomoč, z jasnim poudarkom na spoštovanju zasebnosti. Poleg fizične skrinjice zagotavljamo tudi redno obveščanje o možnostih pritožb in načinu obravnave: prek oglasnih desk in obvestil na vidnih mestih znotraj varovane enote,

- z individualnimi informacijami ob sprejemu,
- z ustno komunikacijo osebja, prilagojeno posameznikovim sposobnostim razumevanja.

Na oglasnih deskah so stalno objavljene ključne informacije:

- kontaktni podatki Zastopnikov pacientovih pravic, Zastopnikov pravic na področju duševnega zdravja,
- pomembne številke za pomoč in podporo,
- strnjena predstavitev pravic stanovalcev.

Zavod Hrastovec sporoča, da pri njih deluje Komisija za pritožbe in pohvale, ki upravlja s 33 skrinjicami za pritožbe in pohvale (od tega 19 na sedežu zavoda, 14 pa na zunanjih enotah). Ob prisotnosti najmanj dveh članov komisije se skrinjice praznijo enkrat mesečno, na varovanih enotah pa na vsakih 14 dni. Ob vsakem praznjenju je prisoten vsaj en stanovalec. Komisija deluje v skladu z Navodili za obravnavo vlog stanovalcev Zavoda Hrastovec, ki natančno določajo postopke evidentiranja vlog ter način obravnave in reševanja posamezne vloge. Stanovalci so z možnostjo vlaganja pritožb in pohval obveščeni ustno ob sprejemu kot tudi pisno z obvestili, nameščenimi na vidnih mestih v enotah. Možnosti vlaganja pritožb v škatle za zaupne pritožbe za zaposlene nimajo.

Ministrstvo za solidarno prihodnost bo predlagalo zavodom, da preko sestankov s stanovalci in zaposlenimi obnovijo informacije, čemu so namenjene skrinjice za pohvale in pritožbe in kakšen je postopek obravnave podanih pritožb in pohval.

ZAKLJUČNO

V skladu z mednarodnimi obveznostmi in temeljnimi vrednotami spoštovanja človekovih pravic Slovenija ostaja zavezana doslednemu izvajanju določb Evropske konvencije o preprečevanju mučenja ter nehumanega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Poleg tega si aktivno prizadeva za uresničevanje priporočil CPT in si še naprej prizadeva za konstruktivno sodelovanje z Odborom.